

REVISTĂ
A UNIUNII
SCRIITORILOR
DIN REPUBLICA
SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

LUCEAFARUL

ANUL XII
41 (389)
Simbătă,
11 octombrie
8 pagini — 1 leu

Invitație la critica prozei

Cînd s-a discutat „anul literar 1968” s-a pus accentul bineînțeles, pe cărțile substanțiale și s-a scos în evidență, în ceea ce privește proza, avansul romanului. S-a încercat chiar afirmația de „an al romanului”. Mult ar fi meritat să fie discutat și fundalul literar pe care au apărut valorile distincte. Încercarea desprinderii unor trăsături generale ale cărții actuale de proză, ale fenomenului prozei n-a putut și nu poate ignora numeroasele cărți apărute — romanele socotite numai notabile sau considerate eguale, multimea de cărți de povestiri, de schițe, deloc neglijabile, în bună parte scrise de autori tineri — știind că prin cuprinderea fenomenului, aparițiile care au urmat, tendințele de dezvoltare ale prozei ca și stagnările ei pot fi supuse unor înțelgeri mai alente și complexe. Numeroase întrebări se ridică, în ce măsură extensia editorială a inclus și sensul de calitate, în ce măsură a adus un câștig pentru substanța prozei, care este legătura de nivel între romanul actual și proza scurtă în general, apărută în ultimul timp etc. Remarcase un critic, în poezie de mai mult timp se puluse observa constanta unei ascensiuni, o diversitate bine conturată în timp ce, în ceea ce privește proza, după apariții de valoare izolate, după perioade de eclipse, abia în ultimii ani s-ar putea vorbi de un reviriment serios al prozei. Constatarea este foarte interesantă, ea a fost discutată și amendată la timpul ei, urmată de o seamă de alte întrebări, de loc marginale care deși au fost puse n-au fost redate cu sistem.

Cronicarii literari au căutat să rețină și să afirme din tabloul extensiv al aparițiilor punctele reale de sprijin în poezie, în proză, în critică, polemicele n-au lipsit, s-au îndreptat mai mult spre nuanțe de interpretare de la o carte la alta și de la un autor la altul, așezarea discuțiilor pe problemele mari ale dezvoltării literaturii actuale rămînînd o întrebare deschisă. Analizele critice și-au arătat roadele, cărțile importante au fost privite dintr-o diversitate de unghiuri. Privirile de sinteză, puține și-au dovedit utilitatea ele fiind capabile să pună în lumină trăsăturile viabile ale fenomenului literar ca și stările lui de involuție. Raportul stărilor de involuție, în proză vorbind, față de punctele mobile ale prozei și modalităților ei, poate oferi dezbaterilor critice teme dintre cele mai acute, s-au consumat câteva „cicluri” de apariții editoriale abundente, reparațiile de analiză există — și credem că dezbaterile departe de a fi socotite închiate, pot aspira la confruntări de o reală valoare conclusivă.

Dacă în ceea ce privește poezia, critica pare să fi fost mai insistentă, problemele prozei, în general, nu numai cele ale romanului, solicită și mai departe atenția, și ne gândim aici nu numai la contribuția criticilor, ci la angajarea unor discuții la care să participe înșiși scriitorii. Pentru că trebuie remarcată calitatea critică a intervențiilor scriitoricești, în discutarea și reevaluarea valorilor clasice, interesul mărit al poeziei și prozatorilor de a-și expune opiniile asupra fenomenului literar actual. Cit privește poezia, discutarea ei, să amintim întrebări foarte serioase asupra unui anumit proces de inflație de platitudini, asupra cărui revista noastră și-a exprimat nu de mult punctul său de vedere.

O discuție amplă asupra fenomenului prozei actuale ar fi la rîndul ei foarte utilă. Problematika socială a prozei, condiția ei artistică contemporană, modul cum îndepărtarea de substanță duce la repetiții obositoare și la o nivelare a expresiei, la ștergerea individualităților — sînt chestiuni care aduse în discuție cu competență își vor dovedi importanța nu numai ca valoare critică, ci și ca o invitație la proză, la curajul de a scrie o proză cit mai aproape de posibilitățile mari de talent ale autorilor noștri, cit mai fertilă pentru originalitatea lor, mai demnă de pasiunea de a continua strălucita diversitate a prozei românești.

Se observă un interes sporit în ultimul timp, la scriitorii cei mai tineri, pentru povestire și schiță. Este bine de știut dacă acest interes poate lăsa în urmă stadiul de încercare intermitentă, ca să poată deveni, prin captarea unei problematici de esență un serios punct de sprijin al muncii literare în proza actuală.

În numerele noastre viitoare vom deschide discuții critice asupra prozei, pe care le dorim desfășurate în spiritul climatului literar de stimă pentru munca scriitorilor, pentru înțelegerea superioară de care ei sînt capabili asupra lucrurilor și evenimentelor.

Scriitorul e un intelectual, un om al rațiunii, vorbește în cărțile sale despre viață și destine, este un om profund social, al timpului și al întrebărilor fundamentale ale vremii sale. Patriot integru, e o absurditate pentru el să facă o separație între cultură, literatură și social între social și ideea de patrie, între ideea de om și de demnitate a țării sale și a rosturilor ei contemporane în lume. Pentru un prozator măsura socialului, problemele cardinale ale prezentului sînt capitale; dogmatismul, evaziunea, îndepărtarea de la rosturile sale unice de artist și cetățean, pot însemna odată cu anularea talentului și pierderea sensului existenței sale. Proza mare se scrie cu demnitatea propriului destin și departe de a considera scriitorul mai întii un personaj, ne gîndim că țaria prozatorului n-are cum sta în jocuri de stil și de comportament de cabinet, locul său e în dialog deschis cu vremea sa. Problema socialului e pentru prozatorului pregătît să stea la umăr cu timpul său o problemă de substanță artistică. Repetăm o veche mărturisire, spunînd că a vorbi despre caracterul social al prozei ar echivala cu explicitarea unui pleonasm.

Responsabilitatea prozei, a artei în fața societății și a istoriei o obligă în primul rînd să-și păstreze calitatea de artă autentică să nu facă concesii artificiale și facilităților de ocazie, să nu-și compromită, adică, esența.

LUCEAFARUL

amintiri

Despre „Povestiri din Boemia”

Un foșnet venea, de păduri ude în ceșurile
toamnei
De mireme vegetale și vechi,
Din Rainer Maria Rilke.

Ciini lătrau, sub înalte ferestre de castele
Un corn suna, toată melancolia Boemiei
În Rainer Maria Rilke.

Catedrale dormeau, cu grele mantale de ploaie
pe umeri
Miini pe clape de orgă, pe minere de săbii

Lungi lumînări de ceară, paide chipuri de regine
Și tropotul cavaleriei sub razele reci ale lunii
În Rainer Maria Rilke.

Tu îmi citeai. Eram la tărîm mării.
Amiezi de Orient. Reverberații calcaroase.
Nisip fierbinte. Scare multe.
Ne-nconjurau geamii, sacale, măgăruși...

Dar în noi fosneau pădurile Boemiei.

Geo BOGZA

Însemnări de atelier

Acolo, lîngă pod

Sau mai bine zis, acolo lîngă podul umblător care trebuia să vină și să ne ducă în baltă. Și era într-o seară de caprifoi, sau a singelui de floare, o seară întoarsă din moarte, dureroasă și pierdută, luînd din noi clipele care-i lipseau să sature moartea și să intre în noaptea uscată a veșniciei. Eram treizeci și unu (stupidul meu obicei de a număra) cifră curgînd dintr-un roman magic — și dincolo de Dunăre vibra iluzia, se mișca vînt venit din Asii, pămîntul acoperea hoți fără noroc peste care nimeni nu va clădi altare, dincolo era mai aproape plecarea spre niciunde. Mai demult cînd fusesem doar treizeci, înainte de a fi venit al treizeci și unulea, căzuse mort un vultur de apă. Zăcea cu aripile desfăcute, pe buza rîpei, ca într-o stemă veche — ciocul mai dur ca spada, ghearele lustruite în spî-nări de pește și păstrînd încă apoteoza și scînteia de fulger a celui care știe să lovească — și al treizeci și unulea, venînd — mă obsedează imaginea lui, înalt, tuns scurt, cu bărbia împinsă înainte, disprețuitor, și purtînd în mina dreaptă un cufăr de lemn: serg. Alexandru I. Petre, contingent 1964 — l-a răsturnat cu piciorul, tăcut, apoi și-a fixat ochii pe cer. Căuta locul blestemului? Injura? Vedea sus o altă pasăre de pradă ridicînd spînzurătorii în căile migrației? O clipă am trăit adînc impresia că dumnezeu închide stîngerit poarta casei, trage obloanele pe fereastră și scoală ciini.

Și pe cînd podul întîrzie să vină, un bătrîn a zis: „Mă duc cu el lîngă Mare, în nopțile astea mor lebedele”. El a zîmbit, era nepotul bătrînului, purta o raniță vinată, se vedea că nu cunoscuse femeia și mergea să asculte moartea. „Mă duc să-l învăț, zise din nou bătrînul. Lebedă cîntă, și fulgii ei se fac negri”. „Asta nu se poate”, i-am zis. „Se înnegrește, eu am văzut, de ce nu crezi?” „Poate se face roșie, poate...” „Nu, niciodată”. „Nici albastră? Nici verde?” „Crede-mă, neagră. Numai neagră. Și ține cinci minute, poate mai puțin, și pe urmă se duce la fund. E un loc special unde mor ele, parca-s nebune, acolo vine fiecare să cînte. Pari uimit, nu spun minciuni, poate am un defect la ochi, băiatul trebuie să controleze, dar jur că sînt negre”. Apoi a venit podul, s-a lipit de mal și ne-am urcat. Bătrînul a luat vulturul, l-a înfășurat într-o foaie de ziar și l-a introdus în ranița nepotului. Oribil! Mi-a citit scriba pe față. „În raniță mai e o pasăre moartă. Le pun în apă și prind un coș de raci.”

O seară din singe de floare. Și Dunărea ducea în spinare bărbăția noastră slută, a celui care povestise și a celor care-l ascultasem. Nu pot să-l încadrez aici și pe serg. Alexandru I. Petre, contingent 1964, el sta drept, lîngă cufărul lui de lemn, injurînd, sint sigur, ușa din cer, obloanele închise. El era răzburarea sau numai începutul ei. Oricum, era altfel decît noi, mai ales altfel decît mine. Era deschis spre minie și asta se vedea. El îndrăznește să fie împotriva tuturor. Simplu și tragic. Și l-am iubit. Și i-am spus: „Lebedele alea trebuie să fie și roșii și albastre și verzi. Ești de acord?” Mi-a răspuns scurt: „Da”. Și-atunci l-am urît pe bătrîn, eu care nu pot să urăsc. Mînișe. Pot să jur eu astăzi că mînișe. Lebedele sînt niște luntri de abur și vis, mai puternice decît apele în care mor, și cîntecul lor din urmă, înfricoșător, urcă în aripile a toate păsările. Moartea unei lebede ridică furtună pe mări.

Constantin ȚOIU

(Continuare în pag. 2)

Fănuș NEAGU

Numărul de față este ilustrat cu reproduceri după lucrările lui Fernand Leger

GALAXIA GUTENBERG

Una din primele probe tipografice revoluționare ca tehnică făcute de meșterul Gutenberg la Mainz a fost realizată pe o scrisoare tip de iertare a păcatelor, redactată în latina vulgară. Este ciudat că arta modernă a imprimării cu litere mobile, ce va dărîna atîtea, fără iertare, s-a exersat la început pe textul unei indulgențe: falsa declarație, traficul de primire cu ghiotura în grădina fără griji și care, în același secol, avea să stîrnească uraganul Luther, ajuns la paroxizism cu pata istorică de cerneală de pe zidul chîniei, chiar pe locul unde protestaterul infuriat, văzîndu-l într-o noapte pe Satana, zvrîlise în el, cu călimara. Posed reproducerea acestei indulgențe tipărită cu cele mai pure litere gotice (gedruckt von Gutenberg auf

seiner ersten Presse) oferită în Zakopane de sculptorul polonez modernist Hasior. E un colaj năstrușnic: peste scrisoarea de indulgență înrămată, atrîrnă, răsîgnut, un inger de celuloid cu proioarele introduse într-o cupă de șampanie în care se află trei bile, trei rulmenți. Pe dosul reproducerii, scria: „Adorația aspirinei”: dărîndu-mi-o însă, sculptorul avea să schimbe ironia în „Adorația speranței”.

Înainte de Luther însă — pus în mișcare, servit de invenția meșterului Mainz — personalitate căreia noi îi dăm înțelesul unui erou al gîndirii, al unui intelectual lucid și critic din vremea sa, se mai găseră și alții care se jertfiseră neadmițînd facilitatea: cei trei băieți

din Capela de la 1412, ale căror nume le-am notat în grabă, în lipsă de altceva, în carnetelul cu numere de telefon utile, sau ale prietenilor. Ca să mi se ierte impietatea, cum aruncat, după tradiție, în fîntina din mijlocul capelei, săpătă în interior pentru un eventual asediu, o monedă de un leu românească, peste toate valutele lumii strînse în adînc, vizibile prin apa alî de clară, ca de izvor. Era și aceasta o indulgență: reflexul răscumpărării ușoare, nevoia de a plăti ieftin pentru ceea ce nu cre preț sau nu se măsoară decît cu viața. Atunci abea, moneda scofînd sunetul ei de scufundare, am înfe-

avant-
premieră
editorială

GHEORGHE ȘINCAI

„Cronica românilor”
(vol. 2)

Continuarea primului volum din seria edițiilor de referință. Apare sub îngrijirea lui Florea Fugaru (E.P.L.)

ALECU RUSSO

„Cîntărea Românicii”

O reeditare după volumul „Piatra Teiului” apărut în colecția B.P.T. sub îngrijirea lui Geo Șerban.

G. CĂLINESCU

„Cartea nunții”

Cu o prefață de S. Damian (E.P.L., colecția B.P.T.)

G. TOPIRCEANU

„Opere” (vol. 1)

Ediție în două volume, îngrijită și prefată de Al. Sandulescu. Primul volum conține întreaga creație poetică (E.P.L.)

Scritorii care au cărți în curs de apariție sînt invitați să anunțe la secretariatul revistei noastre titlurile respective, însoțite de un portret foto, pentru a fi anunțate la rubrica Avantpremieră editorială.

CRONICA LITERARĂ

d. popovici

„ROMANTISMUL ROMÂNESC” și „POEZIA LUI MIHAI EMINESCU”

Istoric literar prin formație și vocație, D. Popovici este preocupat de procesele care constituie viața unei literaturi, dar și de cele care o premerg și o condiționează. De aceea stabilirea obiectului cercetărilor sale nu implică o severă discriminare între valorile realizate și cele doar prefigurate, între scriitorii autentici și cei doar reprezentativi și nici între literatură și neliteratură. O asemenea concepție este perfect adecvată perioadelor incipiente, în care literatura de abia se disociază de cultură, iar scriitorii sînt mai ales agenți și fermenți ai vieții culturale, activi în presă, preocupați de problemele limbii, de folclor, arheologie, istorie, traducători, adaptatori, editori și profesori. Perioada cercetată în „Romantismul românesc” este obiectul ideal pentru un istoric de tipul lui D. Popovici, fiind tocmai perioada constituirii literaturii din extra-literar, a nașterii scriitorului din cărturar și om politic.

Universitar prin structură și nu doar prin circumstanțe biografice, D. Popovici vede în istoria literaturii o știință-ansamblu riguroasă de adevăruri obținute prin cercetarea tuturor datelor existente și prin interpretarea lor cu un ideal indice zero al subiectivității. Lucrările lui D. Popovici sînt „manuale”, în sens superior, cărți menite să instruiască, să aducă pe cititor la calitatea de cunoscător al domeniului respectiv, să-i creeze deci premiza necesară oricărei evoluții ulterioare.

D. Popovici aparține tipului savant, a cărui operă se constituie prin adăugarea laborioasă de date, acoperind zone de o amploare ce desființează diversitatea domeniilor, parcurgându-le cu un sigar simț de orientare. Prin amploarea materialului conținut, prin justetea asumațiilor, lucrările lui D. Popovici se situează în rîndul cărților indispensabile din literatura noastră critică.

Dacă prima jumătate a secolului XIX este un obiect perfect adecvat concepției și metodei lui D. Popovici, poezia eminesciană generează în schimb tensiuni și contradicții în interiorul demersului critic. Preocupat și aici de „istoria” fenomenului Eminescu, D. Popovici întreprinde investigații prelungite în climatul cultural al casei părintești, al Cernăuțului, al Vienei, în starea literaturii românești și europene a momentului. La capătul cercetării, întreprinse cu luciditate și probitate exemplare, istoricul conchide că datele obținute nu sînt suficiente pentru a „explica” apariția lui Eminescu, modul său propriu de manifestare. Dar dacă Eminescu este o apariție singulară, o relativă excepție de la legea determinismului istorico-cultural, îndelungata cercetare a „surselelor” opere sale nu se mai justifică, istorismul atitudinii se află în dezacord cu obiectul cercetării.

D. Popovici precizează în repetate rînduri că poezia lui Eminescu este expresia unei vocații originare invincibile, că deci influențele care s-au exer-

citat asupra sa nu au fost determinante. Și totuși cercetarea revine și insistă asupra relației dintre poezia lui Eminescu și filozofia lui Schopenhauer, stabilind un paralelism între propozițiile filozofului și implicațiile ideologice ale poeziei. Dar dacă nu este vorba de o filiație ci de o corespondență spirituală, și dacă simptomele acestei corespondențe se află în zona lucrului, deși în afara poeziei propriu-zise, cercetarea influenței — moment necesar al metodei lui D. Popovici — se dovedește funcțională, iar efectuarea ei amănunțită analiză adecvată și fecundă.

Bineînțeles că investigația istoricului nu este superflua, mai ales că este făcută cu menționatul simț al gustului, în care stă distincția lui D. Popovici. Dar poezia lui Eminescu reclamă și un intens studiu static, menit să-i evidențieze structurile fundamentale, ori această componentă a cercetării ocupă un spațiu redus la D. Popovici.

Cînd stabilește sectoarele poeziei eminesciene, istoricul nu identifice temele poetice eminesciene, pentru că societatea, iubirea, natura, nu sînt propriu zis teme cu ample posibilități tematice. De abia cînd se asociază cu moartea, cînd este durerosă voluptate, iubirea devine temă eminesciană, ori atare ea nu este fixată în studiul lui D. Popovici. Aveți participarea la o exegeză a poeziei eroice, la descoperirea ideilor despre iubire și la constatarea evoluției erotice.

Alături de „poezia celălaltă” și „poezia erotică”, D. Popovici prezintă un sector al „poeziei mitologice”. Dar mitologia nu poate avea decât regimul „ceteții umane” sau ludic, ea nu poate delimita un compartiment separat. D. Popovici se referă la personajele și motivele mitologice, la sursele lor — și la mitul „germanic”, dacă. Dar ea atare observare este a țării zone propriu-zis lirice interesant este faptul că istoricul precizează în finalul analizei că poezia „erotică” și „mitologică” (pg. 229) prezintă deci propoziția care trebuie să constituie începutul cercetării, care ar fi înlocuită exegeza cu o interpretare. Esențială pentru Eminescu este capacitatea de a crea mituri, „mitosul” despre care vorbește I. Negoițescu, iar revelația este nu a altor personaje imprumutate din fondul mitologic român, ci personajele proprii sale mitologice: demurgul, poetul, preotul, monarhul (identificate de I. Negoițescu). Mitul este prezent în viziunea cosmică a poeziei, în preponderența apelor și a „sidericului”, în muzica suavă tînguătoare ce bîntuie această lume palidă și rece, în plînsul ei interior, în voluptatea mortală a iubirii. Prin intermediul mitului pătrundem în esența poeziei eminesciene, ajungem la „metafora infernală”, spre care, în urma lui G. Călinescu, tinde I. Negoițescu, vîzînd în ea semnul apartenenței poeziei române la marea poezie romantică a continentului. Și totuși D. Popovici însuși precizează că ar trebui studiate la

Eminescu vocația fantasticului, a fabulosului și mitului (pg. 306), modul particular de reprezentare a spațiului și timpului (pg. 333), poezia mării și astrului (pg. 329), indicînd prin aceasta tocmai căile spre mitosul eminescian.

Contribuția lui D. Popovici la sinteza eminesciană este ideea titanismului, căreia îi subsumează întreaga operă a poetului. Dar dintre elementele pe care le consideră D. Popovici definitorii pentru titanism, cel puțin unul — intensitatea afectelor — este insuficient relevant. Apoi istoricul însuși admite că un alt element și anume manifestarea epică sau dramatică a structurilor titanice, nu este propriu lui Eminescu, natura prin excelență lirică, iar revelația și mai ales resurrecția, sînt prezente la Eminescu doar într-o fază poetică incipientă. Așadar istoricul literar însuși limitează domeniul titanismului, ajungînd astfel să-i diminueze puterea caracterizantă. Și dacă, așa cum D. Popovici conchide, negația, deprimarea și tonul corespunzător — molatie elegiacă se impun definitiv odată cu maturizarea poeziei, nu este obligatoriu ca ele să fie considerate rezultat al unei ulterioare experiențe titanice. Așa înțelegem „titanismul” căpătînd prea multe amendamente, devine prea puțin cuprinzător, pentru că sub semnul lui să mai poată sta în întregime poezia eminesciană.

Dacă stabilirea sectoarelor poeziei eminesciene nu pătrunde în lirismul propriu zis și rămîne în domeniul filozofic, analiza poeziei izolate vizează mai ales tehnica poetică și nu poezicul însuși. În aceste analize D. Popovici distinge o concepție și o sensibilitate eminesciene. Poezia este apreciată în funcție de impersonalitatea emoției — de traducerii experienței individuale

în meditație cu valoarea generalității, de plasticitatea imaginilor, de coerența logică a mecanismului metaforic, de conjugarea sugestiei vizuale cu cea auditivă, de ritmul progresiv, ascendent al afectului etc. D. Popovici se situează în aceste analize de detalii în prelungirea liniei inițiate de Ibrăileanu în critica eminesciană, de fapt a unei cercetări a cărei exactitate este doar apariția unui impresionism minor.

Semnificativ e faptul că asemenea analize sînt bazate întotdeauna pe studiul variantelor, ceea ce satisface vocația genetică caracteristică pentru istoric. Iar această analiză dispensează cercetarea de un moment decisiv, acela al stabilirii valorii, prin faptul că forma finală este întotdeauna considerată desăvîrșită. Bineînțeles că cercetarea variantelor este profund semnificativă pentru concepția estetică a poetului, dar, cum D. Popovici însuși o spune, sintetizînd contribuția lui D. Caracotza, există la Eminescu o tensiune între natură și conștiință, între romantismul lirismului și clasicismul crezului poetic. Ori geneza formei finale și ființele ilustrează mai ales lucrul conștiinței estetice eminesciene, deci al cenzurii anti-romantice, și atunci nu în ea este de căutat expresia genuină și întregă a fondului liric eminescian.

Studiul lui D. Popovici conține însă sugestii unei cercetări de mare fecunditate, astfel încît chiar dacă el însuși întinde asupra unor operații preliminare, restrîngînd spațiul analizei statice, și anunțînd numai direcțiile unor investigații necesare, „Poezia lui Mihai Eminescu” constituie un moment de neignorat în critica eminesciană.

Iliana GRIGOROVICI

GALAXIA GUTENBERG

(Urmare din pagina 1)

ies împede, ca apa fîntînii, argumentul celor trei de la 1412 refuzînd căntărea țefînd de iscărire — tipărită mai tîrziu, de probă, de meșterul german (primul care și-o fi cînt, după invenție, că în fond hîrtia răbdătoare) — argumentul acela cutremurător că omului nu i se poate lua, iesne, nimic, nici păcatul și că doar existența lui dădă pînă la capăt, cu o conștiință liberă, chiar dacă mizeră, îl poate salva.

De atunci, născocirea vrăjitorului Gutenberg cu literele lui schimbătoare din care se poate alcătui orice, indulgențe, osîndiri, alte indulgențe, alte osîndiri, ca într-un joc de cuburi pentru copii — a slujit toate revoluțiile mari ale omenirii. Invenția tipăriturii se pregătește să iasă la pensie, bătînd și venerabilă ca o locomotivă cu aburi. Intrăm într-o

anti-galerie, în împărăția lui „Pe tăzute” și „Pe auzite”, cu un alt căntăreț orb, probabil, spunînd numai, ca autorii anonimi de odinioară, cu ochii îndreptați către cer ca toți orbii.

În negativul de plumb al scrisului, strîns de secole în imprimării, ca într-o piramidă de milioane de tone de plumb, dorm îngropați, înveliiți în spălături, faramiș Balzac, Tolstoi și Dostoievski cu măștile lor de aur masiv.

Zefarul bătrîn, descendentul lui Gutenberg, își întinde mina lîngă caseta lui cu litere. El își ferește mina murdă de plumb, își arde doar antebrațul pe care are scris, tatuat de mult, un nume. Tot ce se scrie pe o piele de om rezistă pînă la moarte.

Ai putea să crezi că acest învelii al tău, propria ta piele este materialul cel mai durabil.

avant-
premieră
editorială

VICTOR ION POPA

„Maistrasul Aurel Vlaicu,
ucenicul lui Dumnezeu”

Roman în două volume despre epoca în care s-au pus bazele aeronauticii românești și despre însulețitorul ei, Aurel Vlaicu. Apare sub îngrijirea lui Sorin Popa, fiul scriitorului. (E.P.L.)

SMARANDA JELESCU

„Totdeauna, marca”

Volum de poeme și totodată de debut, al unei autoare cunoscută pînă acum din apariții în presa literară. (E.P.L.)

KĂNJADI SĂNDOR

„Versuri”

O selecție întreprinsă de autor împreună cu traducătorul (H. Grănescu) din creația desfășurată între anii 1964—1963

CORNEL RUSU

„Intimplări din zilele nopții albe”

Debutul editorial al finărului autor este un roman pentru copii (Ed. Tineretului).

LECTOR

AL SANDULESCU

Duiliu Zamfirescu

Dacă s-ar adăuga la această micromonografie și cele 300 pagini de Scrisori inedite, publicate de Al. Sandulescu în 1967 (însoțite de un cursiv eseu și un sever aparat critic), am avea imaginea unei monografii cu măsură, ilustrînd pe plan documentar partea cea mai originală a cercetării. Ca morfologie generală lucrarea urmărește separat biografia scriitorului, urmată de sectoarele literare în care s-a manifestat: poezie, proză scurtă, romane, corespondență și opinii estetice.

Față de studiile care s-au scris asupra opere lui Duiliu Zamfirescu, Al. Sandulescu nu mai urmărește prea mult probleme biografice sau bibliografice, tentație legitimă pentru un istoric literar; îl interesează să prezinte, și aceasta constituie, de altfel, contribuția acestei cărți, mai ales „opera literară” necunoscută, în sensul de necercetată și neevaluată pe plan estetic, corespondența. Duiliu Zamfirescu este unul din scriitorii care știu să scrie scrisori și pentru care „corespondența” devine un gen literar sau poate chiar un jurnal al opere.

Scrisorile nu mai sînt în cercetările curente posibilități de sondare într-o biografie posi-

bilă ci mai mult reacții și comentarii relative la operă, sau dacă rămîn autobiografice se cristalizează în autoportrete morale. „Clasicistul” din articole și poeme devine un modern în scrisori; despre acest creator modern, anticafolul înaintea lui Camil Petrescu, militant pentru „romanul urban” înaintea lui Eugen Lovinescu, radiograf al psihologiei masei înaintea lui Liviu Rebreanu își propune să vorbească Al. Sandulescu. Dar scrisorile lui Duiliu Zamfirescu mai dovedesc în exegeza de față și prezența romancierului în reportajul literar cel mai autentic sau în portretistica morală. Apolinica rafinare din poeme, în care și diplomatul și omul de lume își mai conservă rîurile, dispărî în corespondență, paginile nedestinate unei lecturi publice nu mai au finalitatea de spectacol, de „jăcut”, a prozei, ci rezumă spontan ferocitatea literară a compunerii. Duiliu Zamfirescu simțea pînă la o anumită măsură, problema organică a scrisului, o adevărată „febră intelectuală”

Aici am amenda oarecum comentariul lui Al. Sandulescu în sensul că febra intelectuală a scriitorului era mai mult o febră lucidă, nu se asocia, credem noi, alt de paralel cu „chinul creației” (p. 103) chiar dacă autorul o declară, confesiv, așa. Urmărind ideile unui capitol din Tratatul de istoria literaturii române, vol. III, lucrare elaborată în cadrul Institutului de istorie și teorie literară „G. Călinescu” al Academiei Republicii Socialiste România, monografia realizează armonie o informare documentară și dar și critică asupra vieții și opere duiliuzamfiresciene, fără să stăruie cantitativ asupra unei probleme sau asupra unui sector de creație: insistențele sînt numai de ordin calitativ, de sublinieri, corelații și deducții. Concluzia la care ajunge autorul și anume ideea că scrisorile devin documente estetice cu structură flaubertiană, este susținută și de faptul că dialogul epistolar se ducea între personalități de prima mînd.

Am stăruit mai mult asupra acestui aspect, partea cea mai originală a lucrării, fără să di-

breviar

PAUL SĂN-PETRU

Urme

minuăm cu nimic valoarea clementale capitole: autorul trasează pentru prima dată, într-o expunere critică completă, proza scurtă a scriitorului, pe care o apropie de stilul epistolar și din care, adăugăm noi, ar des-cinde amintirile diplomatice ale fiului său Alexandru Duiliu Zamfirescu. Și aici Al. Sandulescu trece peste cunoscuta teză a „introducerii” în ciclul romanelor de mai tîrziu și face corelația organică dintre nuanțistică și corespondența literară. Studiu comparatist pe planul intern al istoriei literare, cu trimiteri la Caragiale, Alecsandri, Coșbuc sau Topirceanu, micromonografia lui Al. Sandulescu nu exaltă valoarea scrisorilor ci dozează în actualitate o operă literară atât de negată. Concluziile sînt ale unui exeget măsurat și rafinat; astfel „poetul de atelier” nu ne „mai spune nimic azi”, prozatorul e numai un moment al evoluției romanului nostru, „marea revelație” oferindu-ne-o corespondența.

Editura tineretului, 1969, 144 pag.

Schițe

T. GEORGE CĂMPEANU

metamorfoze

...Și tatăl spune celor ai casei că în dimineața asta vrea să rămână numai câteva clipe de unul singur, și foarte bine face, tată, zice ceilalți și tatăl se închide în camera lui, cu mine cel care simt, gîndește el, cu mine cel care am fost, gîndește tatăl, cu mine cel care voi fi, încheie el. Și rămîne în odaia lui și cădă cu ochii la o ușă deschisă, mai tot timpul deschisă, aproape mereu la perete și știe că dincolo, în odaia alăturată, e cineva, e fiul meu, zice, fă-îndoială că așa stau lucrurile, zice, pentru că simt eu că oricînd e cineva acolo, că acela e fiul meu, încheie el.

Deodată, se aude acordurile unui pian. Și tatăl, e-hei! face și brece prin fața ușii, îl vede pe fiul său care cîntă la pian, apoi cu pași neuziți merge la fereastră. Și tatăl zimbete și fredonează ușor melodia și nu vrea cu nici un chip să uite că și el cînd avea 17 ani își dorea un pian, fără să-l aibă însă vreodată, da își dorea un pian și toată ziua se certa cu el lui, ca, nu vrea să uite cum „cînta” la o scîndură de broi în chip de pian, cum „cînta” la masa de lucru, pe banca școlii și cum cei de seama lui îi scooteau neîntreg la minte.

Și tatăl își amintește de jocul aprins de odinioară, al degetelor sale, care pianotează și acum pe geam, la fereastră, pe undă și mîna primăvara norii curaj, străvezii, da, primăvara care nu e cea de anul trecut și nici din cel ce va veni. E o zi nouă, cînd fiul său cîntînd din ce în ce mai înțorțat la pian se vede una din cei mai mari muzicieni, pe care secesi de mii de oameni îl înțim, pînă în gîri sau în porți. Și fiecare din cei ce-l înțim, dărește să dea mîna cu astfel de celebritate, să-i spună numai cîteva cuvinte de admirație și mulțumire. Și el băiatul de-abea se mîscă printre oamenii aceia și vrea să-i spună fetei de lingă el, prietenei lui, că e uluit, dar că totul i se pare a fi cu puțință. Și fata totul e adevărat, zice într-un tirziu, și amîndoi intră în sala de concert, care vibrează ca o coardă de pian, de atîtea aplauze. Și pe chipurile tuturor se statornicește mulțumirea, bucuria, înțînării cu un atît de mare muzician. Și băiatul, fericit, poposește din țară în țară cutreierînd mări și oceane și nu e om care să nu-l recunoască. Căci el este în toate. În tot ce-i frumos. Și plăcut, și de preț. În toate.

Și băiatul încetează cîntecul și tatăl a obosit pe semne, zice, nu mai încap deodată, așa eram și eu la vîrsta lui, zice, mă odihneam însă rîzînd cu ochii pe cer, gîndind că totul se sfîrșește acolo, încheie el. Dar băiatul, băiatul apleacă de-asupra unei cărți de astronomie nu e deloc obosit, ci se avîntă într-o călătorie lungă, care durează ani și ani. Călătorește cînd prin lumini, cînd prin întuneric. Și fata care nu e prea dornică de o astfel de călătorie primejdioasă și fără gust zice ea, e mai tot timpul posomorîtă și nu scoate o vorbă. Și băiatul, care se simte tot mai atras de liniștea și de culoarea mereu neschimbată a nemărginirii, ne-am depărtat mult de locurile noastre, zice, și ne apropiem de alte pămînturi, zice, care sînt mai noi sau mai vechi. Și deodată se opresc pe o altă planetă și fata vai! strigă, privește-colo! și amîndoi văd răsărînd din cîmpia cînd verde, cînd albastră, cînd cenușie, cîțiva bășinași, care o rup la fugă. Și băiatul să mergem după ei, zice trebuie să le vorbim, zice, să le spunem cine sîntem, zice, și să ne lămurască de ce fug de noi. Și băiatul și fata înțlesc apoi o femeie care tocmai țese dintr-un craier, cîmînu ei, o femeie cu părul negru-albastru, cuprins de fîcări. O bășinașă care nu știe prea bine să vorbească, zice fata. Și băiatul, s-o luăm nu noi, zice, și fata se împotrivesc și las-o în lumea ei, zice, pe care o înțelege, zice, și băiatul încuviințea și călătoria se sfîrșește și mai întoarce o filă, plînuind o a doua călătorie spre alte lumi. Mai noi decît cele știute.

Și băiatul se ridică de pe scaune și se plîmbă prin camera lui. Care e un fel de laborator. Unde se află un acariu, un șevale, pianul, cîteva zeci de hărți și albume de artă. Apoi, așezîndu-se la masa de lucru, începe să scrie. Și tatăl și eu scriem versuri pe vremuri, zice, dar nimeni nu mi le publică și mă simt fericit că fiul meu stăpînește și meșteșugul ăsta, zice. Și băiatul, dăltuind cu îndeminare cuvintele, se vede că și alte ori un poet celebru, răsplătit pentru munca sa de creator cu cele mai înalte simboluri ale artei. Așa visează băiatul: să minuiască destine omeniești, să le cunoască toate tainele, să fie mereu mistuit de setea de a se ști pe sine prin alții, de a se descoperi în alții, de a se întregi, avînd conștiința și viața fiecăruia dintre ei. Și fata, care s-ar găsi din nou lingă el, ar dori să-i istorisească viața unei familii, poate a ei, care e atît de ciudată, de neobișnuită, față de alte familii. Și băiatul ar înțelege, dorindu-și ca lumea reală să se întindă la dimensiunile celei construite de gînd. Să se mplinească astfel. Să se potolească odată setea de cunoaștere.

Afară se aude chemări. Se aude zboruri întrerupte. Se aude pomi înflorînd. Și apele fremătînd reci, pe sub pietre.

Și tatăl, tot în dreptul ferestrei, tot de unul singur: la 17 ani, eram un ucenic destoinic, zice, și-mi cunoașteam bine meseria zice, iar fiul meu numai îmi seamănă zice, în îndeminare și patimă în tot ce face încheie el.

Și tatăl vine lingă usa încă deschisă, și privindu-l pe Edvin se vede pe sine în anii tineri, ani zbuciumați. Dar fiul, Edvin, n-are de unde ști că în camera alăturată e tatăl și nici nu poate ghici gîndurile. Căci Edvin acum se află într-o lume a sa, pe care n-o au toți cei de seama sa, o lume numai a sa, a visurilor sale. Și Edvin se vede un om de știință de renume, un savant care a descoperit elemente noi în chimie, legi structurale nebănuite. Iar fata care tot timpul îi cere lămuriri asupra cercetărilor făcute, la ce folosesc căutările tale? întrebă și nemărginirile astea, pe care vrei să le aduci lingă tine, și băiatul Edvin îi răspunde că totul e spre binele oamenilor, pentru fericirea lor. Și fata, e minunată, ce durezi tu, zice, iar băiatul Edvin tu de ce nu visezi? zice, n-ai putere să visezi? zice, de ce nu încerci? poate visul este exercițiul unei trăiri autentice, încheie el. Și fata se înfrîntează, și se supără, și îi întoarce lui Edvin spatele și-l părăsește.

Care Edvin țese acum afară din casă. Cu fața luminată bucurii trăite mîndre de el, în lumea sa fără margini. Și tatăl, mergînd înapoia băiatului, mult înapoia băiatului: a înverzit pămîntul, zice, și cerul, zice, s-au schimbat și casele zice, și străzile zice, da străzile cu oamenii aceia tăcuți din fire.

La intrarea în scuar un grup de băieți și fete uite-l și pe ăla, zice, arătînd pe Edvin. Și tatăl, așa eram și eu la vîrsta lui, zice, cînd își rideau alții de mine. Și grupul: Edvin ăsta care nu e extra la toate, zice, care are o sumedenie de idei ciudate, zice, cu care nu te poți înțelege, zice, că de-abea scoate o vorbă, zice, și nici pe-ai n-o pricepe prea bine. Și tatăl - ar muștra pe tinerii-aceștia, care mai spun că nu-i de mirare că Edvin nu le dă ascultare, c-așa e firea lui. Și fata prietena lui Edvin, acunsă printre ceilalți din grup, ar dori să-i spună: Edvin nu ești ca noi, nici nu ne semeni, și trăiești într-o lume întemeiată de tine, unde noi n-avem ce căuta.

Și tatăl Edvin, hai acasă! zice. Și băiatul de unde vei tată? zice și întoarce capul spre scuar. Unde n-a rămas decît fata. Ea singură.

Și tatăl:

— Edvin, nu fii supărat! zice.

Și fiul:

— Nu-s deloc, tată! răspunde el.

Și tatăl:

— Intîmplarea de azi e un fel de poveste, Edvin, zice el. E taina unei păduri bătrîne, foarte bătrîne. E o taină. Tine minte că în pădurea asta era un ștejar care avea o singură ramură. Și care cu seurgerea anilor, a dat naștere alteia. Iar ramura nou născută trăiește în cea veche. Și în fiecare zi se rămurau alte. Mai departe. Mai trănec. Mai desăvîrșite. Mai sigure în fața vînturilor. Iar ramura cea veche este în fiecare din ele. Viața ei urcă pînă la frunza care se lipește de cer. Și care înfrunzește fără încetare.

Și Edvin, tată, am ajuns acasă, zice, și tata, da am ajuns acasă la noi și își încheie povestea. Pe care ar dori s-o ia de la capăt. Și amîndoi intră în casă. Și tatăl parcă aude glasul soției sale, care îi spune că Edvin e prea retras. Că vorbește numai pe înțelesul lui. Și tatăl zimbete, și fiul Edvin suride și el, și deodată:

— Edvin! strigă cineva.

Și tata iese din casă și merge la poartă, și vorbește cu Helga, prietena lui Edvin, care vrea să-i ceară tertare lui Edvin, zice, pentru că nu-i deloc așa cum a crezut ea și ceilalți, zice. Și tatăl, nedumerit totuși de spusele fetei:

— Edvin, te cheamă Helga, zice.

Apoi își vede de treburi ca toți ceilalți ai casei. Și iată spre cerul deodată înseninat al primăverii urcă în unghiuri topite de soare păsări mari, calme, bădînd sigur din aripi. Și Edvin și Helga sînt parcă alături de ele spre adîncimile cerului.

Schițele din pagina de față, precum și cele din paginile a 5-a și a 7-a aparțin unor autori foarte tineri — unii din ei publică pentru iniția oară. Amînteam în editoriajul nostru revimentul prozei scurte și ne mărturisem satisfacția că proza va avea de cîștigat dacă cei mai tineri autori vor trece cu seriozitate prin încercarea dificilă a concizității și concentrării mijloacelor de expresie — condiție necesară rigorii artistice și punerii în valoare a substanței scrisului. O confruntare cu ei înșiși și cu actual critic, pe care-l dorim mai atent și mai selectiv, va stimula proza tînără și o va îndemna spre o problematică de real interes literar. În discuțiile noastre viitoare despre proză vom căuta să cuprindem și observații despre aceste încercări în schițe și povestiri, care nu credem că sînt străine de aspectele atît de controversate ale căutărilor din proza actuală.

L.

DUMITRU RADU LUCA lumina

O arse ceva în umăr. Poate lumina din spate. Poate lumina din față și din lături. Speriată o luă la goană lungindu-se, subțindu-se. Eu veneam în urmă. Ajunse la prăpastie. O clipă, ezitînd parcă, își cumpăni pasul în genune, apoi se prăbuși. Nu știu dacă la un moment dat am deslușit la ea o bucurie stranie că e legată de mine și că așa, numai așa, mă putea trage după ea. Nu știu... Mai apucasesm să strig: „Nu sînt vinovat că te-ai temut de lumina! Nu sînt vinovat!”

GEORGE GHIDRIGAN

după vis, un cîntec

Singur fiind pe cîmpul acela negru — neagră era și noaptea — mergeam repede, sub talpa arsă de umblet sîmînd pămîntul. Din cînd în cînd un ciot, aduce acolo de cine știe unde, rămăsese acolo cine știe de cînd, mă făcea să blestem clipa în care porșisem. Dacă nu era un ciot, atunci după cîteva pași, trebuia să fie un bolovan sau dracu mai știe ce de care să mă împiedic. Am și căzut de cîteva ori. Atingînd țărîna — cine oare spunea că-ți revin puterile? — as fi avut un chef fantastic să rămîn lungit și eventual să dorm. Desi nu-mi era somn, trebuia neapărat să ajung unde ne porșisem. Liniștea absolută mă inspăimînta. Și singurătatea. De cînd venise noaptea nu înțîniseam pe nimeni, nu auzisem nimic. Nici un zgomot. Nici măcar cel al propriilor pași. Vară fiind, lupii dispăuseră cu desăvîrșire. Ultimul fusese văzut cu trei luni în urmă cîrăt în targă, mort sau leșinat. Orice simț de orientare dispăruse. Deși asfințitul fusese roșcat — semn că a doua zi va fi soare — stelele își întîrziu apariția. Așa sînt stelele! Cerul era la fel de negru ca și noaptea, cu și pămîntul. Nu pot preciza în timp cînd anume s-a întîmplat totul. Chibrituri n-aveam și de fapt nici ceas. Căzînd din nou — s-ar fi putut să-mi frîng glezna — am întîrziat — cine mai știe motivul, poate de oboseală — să-mi continui mersul.

Se apropiau zorile. Undeva departe, extrem de departe, înfinit de departe, cerul se albise, mai exact luate o tentă bleu — alb-albastru. Am putut distinge cîteva nori — nu erau cumușiți — nemişcați. În fața lor revelația! Afirma, întemai ca becul de tavan, sau spînzuratul de câmpior. Culoarea? Alb-roz. Privind atent — cum de nu observasem? — legată de cer — un fel de pendul al lui Maxwell — o bilă verde atîngea pămîntul.

Nu! Erau trei bile. Una verde. Două albe. Nu!

Erau patru bile. Două verzi și două albe. Nu! Erau patru bile mari și încă șase mici albe. Exact!

Ăsta-i adevărul! Draperia — revelație cobora. Totul se lumina treptat, totul era asemănător at-mosferii unei săli de teatru după beznă ultimului gong. Intorcînd ochii fascinați — nu-mi mai era frică, dar absolut deloc — am remarcat: nu eram singur. Deși nu foarte aproape, în juru-mi erau oameni. Cîțiva în picioare, cu ochii — la fel cu mine un pic mai devreme — în sus. Alții încovoiindu-și spinările, plecînd capetele, ferindu-și privirile, fugînd, căuînd — cel puțin așa se părea — un loc de refugiu. De la jumătate, draperia — se lungise cu mult acum — avea forma soldurilor unei femei întoarsă cu spatele. Pămîntul se pigmentase cu roșu și albastru. De sus, învaluită în draperie, sau poate cămașa ei de noapte, lin, cobora Femeia. Nu știu de ce constatarea: este femeie! m-a bucurat enorm. Am deschis gura să strig, am strigat, vroiam ca toți să strige. N-am auzit nimic. Toată rezerva de aer din plămîni și luasem destulă — s-a rîsosit alurea. Ceilalți — erau parcă din ce în ce mai mulți — rămaseră în aceleași poziții. Unii privînd în sus, nemişcați, alții fugînd, căuînd în zadar ascunzîi refugiu.

I-am părăsit din nou. Femeia se opri. Un vaier izbucni din toate piepturile. Se iscase vîntul.

Draperia începu să fluture. Trasă de-o mină nevăzută se prăbuși. Alergau cu toții. Ajunseră. Erau la doi pași. Priviră pata inertă alb-roz. Cîțiva întoarseră spatele, plecară.

I-am condus cu privirea. Draperia se înălța ușor pe cer, bilele încopuscă să scoată clinchete. Toți — chiar și eu, afonul — cîntam.

AL. ANDRIȚOIU

Desen

Femeie la fereastră. În amurg. Picioare vechi ca lumea, lumînări înalte sub care oameni dar lucruri. Curg vecinii trîși, departe către altele.

Femeie la fereastră. Ochii mari ca-n febra stranie, deschid poeme. Salută păsările de cîntare și mîini i-aduc, vînturile, crisanteme.

Dimineată. Femeie la fereastră, ocaziunilor de raze în zădar cînd cineva prin soarta și simțată crunca vested osul altui zar.

Unde ne ducem? — s-a-ntrăbat femeia, de-unde venim? — un cîntăreț i-a zis. Și toamna cade mîndră. Chiar de-aceea femeia-aceea m-a trezit din vis.

Moment clasic

Modest, măslinul stă la zare ca un memento verde-al simbului eiu. La care după-amiază-a unui faun asistă precum la clasicul destin.

Si-orată piața clasică zăpadă, aici ea e geniu, e, deci, Elada azi dulce tolnă în amurg.

Irup culori. În trepte e-o oglindă la care cade-un cer clasicizat, menit ca-n mări, tu piatră se se-aprîndă. Tainui vesniciei este dat.

Iar noi ne-nțorțam ca o ceată tristă din miezul vesniciei, taciturni. Zeita, pogorînd pe scări, artistă, ne sună-n suflet cu ceresti coturni,

și-apoi, că-i seară, ne trimite-n casă. E ceasul grav, cînd în Olimp, sub stea, un preacresc simpozion se lasă la care nu putem participa.

Athens, sept. 1969

La lacul lebedelor

La lacul lebedelor liniștea se stilizează, ca sub lumina unui paradis pierdut. Jurîmprejur o muzică eternă stă de pază ca nu cumva să intre timpul și să deschidă un început.

Căci orișice-ar începe-aici: un verb, un val, un vînt, ar da etate locului și-ar fi să suferi vîndînd cum lebedele marțiale mor cîntînd cum lacul lebedelor ar muri orbit de nufieri.

Dar lacul lebedelor lacrimă-i albastră, pe care lebedele lunecă lunatic și line într-un netimp. Natura e de-o altă noimă, casidă, nîcînd creată și frumos uitată-n sine,

De-aceia lebedele au privirile deschise și dilatate-n taine mari, necunoscute nouă. Viziuni nepomenite-n zodiac și nici în cărțile de vise, oracol lung, etern, și rătăcit printre minuni.

Ai vrea să-nțrebi însă cuvîntul nu se-aude, iar lebedele lunecînd în taina sub peceti. Rivness o! feciorii acelor taine nude dar mut rămîn, înmărmurî prin stricte frumuseși.

Și aș pluji pe-această lacrimă albastră, spre departe în caicul iras de lebede, ca Lohengrin, ori incolto, chiar dacă e un alb plînt spre moarte, e modul clasic de-a muri sublim. Amin!

Continuitate

Privegheat de strămoși din cetățile sfînte, scriu la vechile cărți un cuvînt înainte.

Parcă eu l-aș fi scris în etatea-mi pierdută, între marea vis și sublima derută.

Lumînarea de seu sfîșnicar de tisă, m-au fost uns Dumnezeu peste litera scrisă.

Infloresc de pe dungii o vocală, stăpine, cu lumina de-atunci și culoarea de miine.

Cu mirișle dălți voui săpa în copertă, cite-un nufăr din bălți cite-o stea mai încertă.

Și biserică de fum Cu-n de aur risipă, între clipa de-acum și atavica clipă.

E o carte chivot, și cu copcia cheie, peste sufletu-mi tof, strălucind eteree.

Privegheat de strămoși din cetățile sfînte, scriu, la vechile cărți un Cuvînt înainte.

LEONID DIMOV

Poem

Da-cu nu te-ai fi zărit dintr-odală asa cum stăreai, cocotată pe zidul ce-linea iedera și trandafirii, n-ai fi bătut la poarta mănăstirii. Priveci nostalgic spre necunoscut. La bătaie mele, m-ai recunoscut și-ai coborît să-mi deschizi dînd de-o parte paznicii translucizi cu pere roșii pe fete. Erai cea din tinerețe. Cea de douăzeci de ani. Numai că tristă tare.

Și-am fost cuprîns și eu de-ntristare.

Aveam o bărbîță ca de țap înrăit alăb, pierdută-n fuajr ascuțit. M-ai apucat de bărbîța colilie (o-i cu cită gingășie) și-ai început să mă tragi după tine, ușor, ca pe paline, prin curtea-mblăniță cu iarbă grea, de-un verde închis, care unduia. După ce-am traversat curtea cu iarbă, în fata bisericii, m-ai lăsat de barbă arătîndu-mi una din frescele exterioare: asedul Tariogradului, mi se pare. Ai pornit apoi cu pas felin către un edificiu cubist și bizantin, am alergat după tine dar mergeai prea iute:

într-o noapte, distanța creștea pe nevăzute. M-am pierdut cu firea. Am dorit să te strig dar n-am îndrăznit, cuprîns de pioșenie și sfială pentru sfîntele locuri de lingă catedrală. Ai părăsit apoi înăuntru, printr-un portal cu tot felul de ciubuce și ornamente de metal,

cînd, într-o disperare, am ajuns și eu în enormă sală de intrare unde abia am avut timpul să tresalt la vederea tălpilor tale pierind la capătul celălalt unde se deschidea un coridor nesfîrșit.

În mijlocul sălii, un ismailit mișcînd, bubos, cu pieptul dezgolit, cu ghețule de plus și pantalonii cloș, explica ceva unor vikingi bărboși, îmbrăcați în piei, purtînd coifuri cu panose, propășii zimbitorii în spatele uriașe. M-am oprit uitîndu-mă ca la o minune. Înnopta cu repeziune.

Am început apoi să fug pe coridor cu pumnii strînși ca un alergător, ascultînd risete și melodii interzise dincolo de ușile întredeschise. Deodată s-a deschis o ușă mai joasă și s-a ivit, cam plînuță, dar foarte frumoașă,

în fata mea, o femeie negricioasă, avînd aerul că mă cunoaște de undeva, și-a cum mă chema. Am dat să trec de ea, ca un necunoscut, dar mi-a pus piedică și-am căzut chiar la picioarele ei. O, cit erau de frumoașe!

Le-am mîngîiat peste ciorapii de mătase, dar, de rușine, ori poate din șiretlic, fata mă ajută să mă ridic și-mi spuse: „Fii cuminte! Hai iute, c-o pierdem prin labirinte!”

Alergam amîndoi, ne mai și opream iar eu, cuprîns de poftă, făbăram asupra fetei care mă îndepărta. Apoi începeam din nou a alerga. Am urcat, atrasi de zgomote, niște scări pline de gîndaci și miroas de mîncări pin-am ajuns într-o sală de mese cufundate în semiobscuritate.

Ne-am așezat, am mîncat pe săturate, am bătut un rachiu străveziu, am ris, ne-am înveselit, și, aproape beți, ne-am sculat să cîntăm un refren desușiat în gura mare.

Ne-au privit toți cu mirare, apoi, cu rătăcit printre minuni. Am tăcut deodată și, simțînd cum ne cuprînde rușinea și durerea,

am părăsit încăperea. Ușa pe care ne furisasem dădea într-un fel de anticameră cu perdea după care venea sala mașinilor de la subsol. Acolo am ajuns într-un rostogol iar fata cea brună, devenită lascivă se propășe-ntr-o stivă de bulumace

și începea să se dezbrace cînd, de după cazanele de tablă vopsită am auzit vocea aceea ismailită a insului acela cîrîtor și glasurile vikingilor care alcătuiau un cor de aprobare.

Atunci, m-am smuls din îmbrățișare și am fugit, dar fata o țipat ascuțit și s-a luat după mine.

În urma ei am văzut cum vine iudeul, vikingii, cei din sala de mese, fochiști, administratori, bucătărese, și nenumărați alți spectri ce mă urmăreau într-un tunel plin de fire electrice.

Eu pluteam întristat de moarte, fulgere albastrii mă goneau dintr-o parte în alta, simțeam o sfîșiere ciudată ca după o boală netratată.

La capăt, abia tinîndu-mă pe picioare, m-am trezit într-o curte cu transformatoare, o curte asfaltată cu miroas vag de smoolă. Mi-am mișcat tălpile în zig-zag, m-am încordat și-am pluit dincolo de creasta zidului, unde m-am rastogolit

în iarba pe care ploaia tocmai o udase. Printre sălcii sclipeau apele Dunării, norioase,

M-am sculat, înviorat și-am ocolit dintr-o pornire zidul de mănăstire.

Era o dimineață emulsionată cînd, te-am zărit din nou, cocotată pe zidul ce-linea iedera și trandafirii. N-am mai bătut la poarta mănăstirii, te-am strigat doar, dar n-ai auzit.

M-am întors atunci și-am pornit spre satul de pescari cu plase puse la uscat și luntrile-nioarse. N-am intrat în sat ci l-am ocolit pe-un drum accidentat printre virage și grădini de zarzavat.

Cînd am ieșit la limanul cu ostrele m-au oprit și mi-au dat binele frei drumești cu voci de sopran îmbrăcați ca-n vremea romantismului german.

I-am întrebat încotro se duc? — La Hamburg, mi-au răspuns, arătînd năuc spre turlele unui gigantic oraș din altă țară.

Le-am urat drum bun și-am pornit în direcția contrară.

N-o văzusem niciodată, nu auzisem despre ea, nu-mi puteam nici măcar imagina cine poate fi, mai ales în camera aceia, lângă toate fețele acelea cunoscute de mult, pe care le văzusem în diferite epoci, la diferite vârste, unul începând din copilăria lor, pe alții de-a bătrâni. Nici unul dintre ei nu era pentru mine ce este, fiecare era întovărit de o altitudine, de amintirile deja definitiv uitate care chiar dacă nu mai puteau fi reproduse mă influențau insidios, fără puțință de scăpare din mreaja lor. Pe unii îi țineam minte tot timpul, pe alții îi uitaseam în tot timpul în care am lipsit și erau udati de reamintirea lor când am fost din nou puși față în față. Ea, poate tocmai în contrast cu ei, era proaspătă, singurul lucru în afară de vederea ei aici, acum, era tocmai mirarea de a o întâlni, mai ales că nimeni, la începutul mesei, nu-mi spusese că mai trebuie să vină cineva. Știam foarte bine că de altfel, dacă n-ar fi scuzat-o anume, nici nu s-ar fi așezat la masă fără ca toți invitații să fie prezenți. Surpriza nu era numai a mea, deși evident, datorită familiarității cu care se mișca aici, a atitudinii celorlalți, nu era o necunoscută și nici nu părea că a făcut o greșală.

Se oprise la doi pași de ușă, după ce înaintase la început fără grijă (ușa a fost deschisă cu deosebită energie, n-am auzit să fi bătut la început). Părea că s-a oprit nu din timiditate ci ca să se facă mai bine simțită, alegându-și punctul cel mai deschis privirilor, tuturor privirilor, întregă, din creștet pină în tălpi, dominându-i tocmai pentru că concentrase pe toți asupra unui singur loc și din împrăștierea plicicioasă a mesei îi transformase în ceva organizat, bine încheat. Din cauza celor câteva secunde, a jumătății de minut de tăcere generală, se vedea că toți aveau o atitudine foarte bine precizată asupra ei, se părea că o detestă unanim și cu o forță pe care nepăsarea, indolența și mediocritatea lor obișnuite, cu care mă reobisnuisem de fapt, n-o lăseau să se întrevadă. Toți deveniseră alceva, am simțit nevăzutele linii de forță, acum ca și în trecut, cum se întind și-i unesc, cum se sporesc prin influență reciprocă. Știam din experiență că atunci când se realizează această nevorbită solidaritate pot să fie periculoși, neînțurători, era s-o simt pe propria mea piele și alții au și simțit-o. De mult, spuneam că în haită pot fi foarte duri și depășii de ei înșiși. Acum nu mai știu precis.

De altfel femeia care intrase cu greu ar fi putut lăsa pe cineva indiferent, aproape în orice circumstanță. Aproape. Avea ceva triumfător în modul cum își ținea trupul drept, bustul înălțat, era provocatoare pentru că era, este, frumoasă, și este într-adevăr, ci pentru că era atât de deosebită. Un păr roșu aprins, evident nu vopsit, pentru că se vedeau sprâncenele din aceeași culoare și avea legătură cu tenul ei alb, de o specială luminositate răsfărind lumina într-un anume fel, schimbându-i anotimpul, împingându-o spre sfârșit de primăvară, când în sfârșit țepușă victorioasă, fără nici o rezistență a zăpezii și a pământului umed, se eliberează de vapori și e pură, aruncându-se cu energie asupra corurilor aprinse. La limita tăioasă dintre tinerțe și împlinire, cum arăta ea întregă, făcând posibilă, într-o singură ființă existența acestei treceri pe care eu o bănuiam convențională, dincolo de pământ, o poveste astronomică, abstractă. Nu era de prin aceste locuri, nu putea să fie, era normal să mi se pară atât de deosebită de rudele mele îmbătrânite, adunate în jurul unei mese festive care nu se putea urni nicăieri, nu ajungea și nu repara nimic. De atunci, din prima clipă, l-am observat buzele pline, puțin depărtate, deservind un spațiu care avea nu știu ce neobișnuit și sofisticat în el, o mare capacitate de a primi sau chiar de a preținde. Nu era ironică, nu era vioasă, părea să nu se gîndească într-un anumit fel la noi, la ei, cei de la masă, nu asta le producea atitudine ce se făcea simțită prin tacere lașă și se desvăluie o tensiune încărcată. Avea pur și simplu, de la bun început, un alt regim de existență de care nu era mai vinovată decât de naștere sau de întimplările ce-au survenit într-un alt loc, într-un alt timp, în altă epocă. Convențiile de aici n-o cuprindeau deși poate undeva, cîndva, reguli pentru ea însăși, la fel de false sau la fel de severe trebuie că există. Dacă n-ar fi așa, atunci totul ar trebui revizuit de la capăt. De aceea, și acum, susțin, undeva trebuie că există o necesitate și pentru ea, din care a evadat, pentru că asemenea existență nu trebuie permisă. Imbrăcămintea ei era ușoară și oricât de elegantă era observabilă, în orice caz nu în primul rând. Nu l-am văzut clar decât sandalele ce-i desveleau piciorul acoperit de praful, ca și cum ar fi venit pe jos de la o mare distanță, ca și cum ar fi fost o călătoare și întreaga ei înfățișare cerea să se gîndească la călătorie, la lungi drumuri, pe jos, făcute repede și cu ușurință, la o continuă trecere de la o vamă la alta fără să poată fi oprită. Prea mi s-a părut, și asta de la bun început, că nu este de nicăieri, că nu vine de nicăieri anume, loc anterior fiind și el doar un foarte scurt popas într-o călătorie mai lungă, cu mult mai lungă.

Din prima clipă m-am îngrozit și am putut vedea ce mă așteaptă. Încercind să mă stăpînesc, am strigat, mi-am strigat ca și cum aș fi fost o altă persoană, a treia, așa cum facem totdeauna la pericol, sperînd că numai o parte din noi, care se poate dubla, e într-adevăr amenințată de nimicire. Mi-am strigat: bagă de seamă, bagă de seamă, gîndește-te în imaginii. Totdeauna mi-a fost frică de această gîndire care survine atunci când înțelegi ceva ce a un întreg, total, și de aceea nelămurit, îți scapă și te încurcă pentru că în același moment știi și nu știi, înțelegi și ești perfect ignorant în legătură cu același lucru, stare ce nu poate fi decât periculoasă pentru că adeseori împinge la fapte necegetate. Pentru că în acea fracțiune de minut, și puțin după aceea, dar începînd cu clipa când a apărut pe ușă, când am luat cunoștință de ea și i-am observat părul și pielea, și ochii verzi și neliniștiți la suprafață dar cu reflexe mai adînci de piatră văzută prin transparența apei, am fost invadat de o imagine, de un peisaj aparent fără nici o legătură cu ce se întimplă. O coastă abruptă, o pantă ascuțită, absolut pustie, scofindu-și de sub iarba aspră, ca un schelet, bolovani tăioși și colțuri de stîncă de o stabilitate înșelătoare; și deasupra, undeva, bănuți, păsări și păsările m-au speriat întotdeauna, ca perechea aceia periculoasă și singulară de corbi în ceasul cel mai grav, fără cauză externă a vieții mele. Ceea ce vedeam nu era prielnic vieții omului și liniștii sale deși amenințarea era ascunsă, nu se vedea nimic periculos în sine, direct, ci numai puțin pe undeva, deasupra și dedesubt. Mi-am strigat atunci, gîndești în imaginii, deși de fapt nu gîndeam, și mi-am ațintit ochii spre femeia care a mai stat o clipă la doi pași de ușă, apoi a înaintat și a ieșit din poziția ei cu totul specială. A vorbit. Ne-a salutată pe toți, ridicînd o mină, prietenească parcă, apoi a mai făcut încă un pas și odată cu răspunsurile celorlalți pe care nu le-am mai auzit, mi s-a adresat direct și apoi încă într-o clipă m-a atins cu mina și eu m-am ridicat în picioare, ca s-o întimplin și mi-am prezint desigur știa cine sint. Mi-a spus: „Am venit să te văd, mi s-a spus, de fapt toată lumea cu care

m-am întâlnit mi-a spus că ai venit în oraș. Era singura șansă să se cunosc, am auzit foarte multe despre dumneata. Cornel îmi povestea adesea și de pe atunci m-a făcut curioasă”. N-am știut ce să răspund, m-am înclinat doar deasupra minii ei, fără să îndrăznesc, nu știu de ce, să i-o sărut. Însă am înțeles dintr-odată clar ce mi-a lipsit în aceste două zile de cînd venisem aici. Am aflat, dintr-o dată, că în tot acest timp de lipsă am existat și aici, că am fost discutat, măcar de către cineva. Că toți cei de aici, de la masă, au știut, au aflat totdeauna, s-au interesat și au discutat, că nu era ignoranță ci un fel de secret faptul că nu discutau niciodată, nici măcar printre o altuzie, ce s-a întimplat. Nu existau spații albe, eram continuu, nu numai pentru mine ci și pentru alții, pentru cei de aici. Înțelegînd ce m-a tulburat, ce nu găseam deși în inconștient știam tot timpul, am fost recunosător femeii, fetei acesteia, în sine, înainte de a o putea numi, înainte de a-mi fi prezentată. Andrei a fost cel care, cu un curioz aer absent, a fost primul în stare să vorbească, lăsîndu-i pe ceilalți să aibă timp să-și revină. Ulfîndu-se în altă parte, fără să se ridice de la masă, m-a informat sec: „Dînsa este (și

să-i dau omagiul cuvenit pentru că doar datorită ei lucrurile evitate de ceilalți au fost scoase la iveală și m-am lămurit de ce eram neliniștiți, ce căutam în timpul cînd am răfăci în neștiri, printre clădirile acestea care nu-mi spuneau nimic, deși curios și nelocig, păream că aștept declanșarea unor asociații de la ele. La început mi-am auzit vocea, ca și cum ar fi vorbit altcineva, probabil din timiditate, apoi m-am aprofundat în povestire fiind adeseori în contradicție cu ea”. De atunci mi-am spus că dacă vreo dată mă va vedea cineva cum este acolo n-am să povestesc cine știe ce întimplări deosebite care n-au cum să spună cine știe ce, pentru că mă degrabă seamănă cu impresia ce o ai atunci cînd ești afară sau ești acolo în prima zi. Ca să-i fac să înțeleagă cum este în zilele obișnuite, cum e tot timpul, și cînd este mai bine, și cînd exterior pare mai rău, ca să istorisesc doar întimplarea următoare. Ca să se vadă lumea a ceea într-adevăr dinăuntru. Țineam să spun această întimplare, dar n-am reușit s-o spun nimănui pînă acum, pentru că puțini îi interesează cu adevărat și apoi de ce să produci senzație, cînd lucrurile sînt așa de complicate, așa de complicate. Dar să vă spun întimplarea. Eram în aceeași

păcare cu lumea, cel puțin eu și cei cîțiva prieteni mai apropiați cu care ne împărțeam o parte din timp. Asta pînă într-o zi, cînd i s-a făcut rău cuiva și s-a chemat doctorul care într-un tirziu a și venit și i-a făcut colagul nostru o injecție. Matei fusese chemat undeva, mai urgent așa că după ce și-a făcut treaba nici el nici omul de pază n-au strîns totul cu grijă, adică fiola goală, obiect ascuțit și deci interzis. Mă găseam lângă bolnav și am auzit cu fiola spartă și cum era un obiect nou, neașteptat, am început să mă joc cu el. Sticla îmi dădea o senzație plăcută în virful degetelor și o plimbam să-i simt toată netezimea perfectă și curbată. Ca să o simt și mai bine, să nu mă tulbure nimic, am închis ochii și mișcam fiola așa, între trei degete de la mina dreaptă. Apoi plăcuta senzație alunecă și a fost întreruptă brusc, am simțit înțepătura și am deschis ochii. Mă tăiasem, nu prea rău, însă cum toți eram mai mult sau mai puțin iponondrici, trăiam cu spaima continuă de boli și de infecții care din cauza lipsei de preocupări prezente luau proporții exagerate, am început să-mi masez degetul rănit, gîndindu-mă imediat la un panarțiu posibil. Stringindu-l pe locul tăieturii a apărut o picătură de sînge, repede în-

știță ci mai bine de cauciu, de gumă plastică ce ia orice formă vrei și apoi revine la loc, gata să fie deformat a doua oră fără să mai păstreze căile obligatorii impuse ziua precedentă. Nu-l mai vroiam. Atunci am înțeles cum cum este cu adevărat viața noastră, chiar cînd nu sînt evenimente exterioare, pedepse absurde, crize de nervi sau boli, cum sint cele mai înșite zile din viața mea, din viața noastră. Această istorie m-am hotărît s-o povestesc tuturor care m-ar întreba: cum o fost?

M-am oprit, ajunsesem cu povestirea pînă la capăt, în fraze bine rotunjite și gîndite probabil interior vreme îndelungată. Și cînd am terminat, m-am uitat în jur cu jenă, povestire nu era adevărat, pentru că era o povestire simbolică la fel de limfatică, de pildă ca și zilele a căror lipsă de consistență vroiesm s-o demonstrăm prin ea, mărturia unei astenice și neautentice subtilități, într-o lume, înăuntru și în afară, mai ales în afară, traversată de mari spasme, de îndrăznețe încercări, de eșecuri ce însemnau altă pentru altea vieți și de reușite cu ecou prelung, pînă dincolo de timp. Imi era jenă și rușine, dar nu mă putusem opri, nu știam de ce povestisem totul, mi se părea că atenția mea, concentrată asupra lui,le, careia m-am adresat în timpul povestirii își construiseră un fel de scuză, de justificare imaginându-mi doar că a putut-o cu adevărat interesa. Nemulțumirea față de mine mă detasa și de ea, devenind acum cu totul străină și indiferentă, pierzîndu-și fascinația pe care o exercitasem din momentul intrării în cameră. Poate aș fi rămas aici și m-aș fi întors la starea dinainte, cam stătută, dacă n-aș fi privit în jur, la ceilalți și nu m-aș fi revoltat. Deasupra mesei stăruia o atmosferă de stingherie. Anton, unul din verii mei pe care de abea îl cunoșteam, mult mai tînar decît mine, a fost primul care a rupt tăcerea aceea grea cu un zîmbet larg pe față, buzele lui cărnose desvelindu-i un sir de dinți puternici, lați, cu spații vizibile între ei. Toată fața îi era luminată de acest suris ce se vroia prietenos sau cel puțin binevoitor. Numai ochii lui, destul de mici se făcuseră și mai mici, și mai ascunși de pielea groasă a feței sale. Zîmbetul era dulce și fața îi era dulce și vorbirea mieroasă ca a unui subordonat care spune ceva copilului cam imbecil al unui șef temut și deci cuprinde reflexele unui dispreț ai conștiinței superioară în mascată de bunăvoiență și linișțire. Eram însă spus, dar a trecut nu mai simț astfel de lucruri de ce să ne mai gîndim la el. Desigur, a fost greu, val de tine, și la toți să nu-ți închipi că nu ne-a părut rău. Ne-am bucurat foarte mult că te-ai întors, de acum, ne-am zis, va fi bine. Chiar dacă tu te-ai îndepărtat de noi să nu-ți închipi că-m fost indiferenți. Nu, dar acum a trecut și e bine așa. Ce a fost a fost, important este ce este și ce va fi”. Încă dacă s-ar fi oprit aici, aș fi considerat că am primit ce-am dorit, că după inepta mea mărturisire, care era pe deasupra și falsificată prin dorința de a spune mai mult decît se spunea și obiectul dispărea în pretinsa subtilitate. Eu am vrut așa, eu primeam răsplata. Dar nu s-a oprit ci, umililor pentru mine, s-a ridicat de la locul lui și m-a bătut pe umeri. În clipa acestor scolare de încurajare fețele tuturor s-au destins în largi zîmbete, profectoare, copilul imbecil era liniștit de noi adulții aceștia. Prea adulți. Compasiunea generală a lor bine înțeleasă ca mi m-a înșelat nici o clipă. N-am crezut că este reală compasiune, oricît de umiltoare ar fi fost ci semnul direct și de netăgăduit al lipsei lor totale de aderență la mine, la ce mi s-a putut întimpla sau la ce mi s-ar mai putea întimpla de acum înainte. Era un fel de satisfacere a unei obscure datorii, un mijloc de desființare a evenimentelor neplăcute din trecut. Ei, mă împăcau cu ele, și se împăcau și ei, ștergîndu-l definitiv din memorie, nu numai din memoria lor unde n-a existat decît ca un fapt divers dacă nu ca o grijă pentru soarta lor, pentru că au putut fi odată asociați cu mine, dar și dintr-o memorie obiectivă, a consecințelor neșterse care continuau să fie risipite pretutîndeni. Însă asemenea fapte care s-au petrecut în trecut, nu se puteau escamota chiar cu atîta ușurință, fără să asigurm un singur moment de gîndire, de reflectare, fără să îei poziție, să le scuzi să le aprobi sau să le condamni. De aceea, Anton, care altfel nu și-ar fi permis niciodată să fie profesor în așa măsură a fost împins de o forță mai mare decît mediocra sa voință și capacitate de hotărîre și a găsit exact tonul just, just pentru el și pentru ceilalți. M-a transformat în copil, în cineva care are nevoie chiar de corolice compensativă, în acord cu prejudecata populară după care nezarurile copilăriei erau ușoare și treceau fără urme. Toți s-au agățat de această idee năfîngă și dădeau din cap, zîbeau, asigurîndu-mă cu ochii, cu buzele neșterse de mincare, cu pielea încrețită și groasă a frunților, că totul este în cea mai deplină ordine. Poate că era, dar nu așa, prin omisiune, ci printre atitudine deschisă, drept în față, fără nici un fel de ezitare. Trebuia într-un fel să-și răspundea morală, deși desigur, nici unul din trei ei nu purta vreo vină, în cazul meu sau în orice alt caz similar. Dar acum erau coaliți într-un mod ciudat împotriva memoriei deși n-ar fi îndrăznit, și poate pe drept motiv, să spună ceva împotriva faptelor însăși, atunci cînd s-au petrecut. Imi venea să le spun, să despic atmosfera aceasta pe care o cunoșteam foarte bine, imensa lor știință de a ignora, de a transforma lucruri în inexistențe. Pe aceasta se construise întreaga lor, a noastră, și a mea, educație. Ceea ce nu era frumos trebuia omis dintre cele în ființă, ca bolile, morțile, nenorocirile altora, plăcerile și ele. M-am mulțumit doar să rînjesc cînd și eu, fără să vreau, în inepția lor generalizată. Masa era deja spre sfîrșit și m-am ridicat de la masa primului, urmaș apoi și de ceilalți. M-am îndreptat spre ușă, ca să plec cît mai repede, să ies afară. Uitasem de Iulia, nu-i urmărisem reacția și nici nu am înțers-o. M-am întâlnit cu ea însăși afară, am simțit-o că mă privește din spate și m-am întors brusc, fiind sigur că este ea. Mă privea cu o neașusură curiozitate și așa și după ce m-am întors. Nu exista nici o falsă, sau cine știe, o justificată pudoare. O interesasem într-un fel, de acia și venise, mi-a spus-o chiar de la început și nu avea nimic de ascuns. Nu era nimic provocator în atitudinea ei, într-un fel se stergea în fața propriului ei interes față de mine, nu mi se ofereea sau nu se ofereea ca la început, cum imi păruce că-i sdezidea pe toți întind în fața ușii în momentul cînd a strîd. Din contra, pe mine mă scolea în evidentă și m-am simțit prezent acolo, în fața ochilor ei, atenția ce mi-o acordă mi-a îngreunat corpul, l-am simțit viu și oarecum străbun de reflexele mele de obișnuință cu el, eram tentat să mă priveșc, să mă măsoz și să încerc să mă evaluatez. Iată-mă, un bărbat de patruzeci și cinci de ani, aproape, de statură mijlocie, cu semnele de îngreunare ascunse încă privirilor dinafară, cu trăsăturile neregulate și înăsprițe, într-o tinută de vacanță voit neglijentă. Însă curiozitatea ei mergea dincolo de înfățișare și mă silea aproape să colaborez cu ea. Nu aveam decît două atitudini posibile, să mă refuz privirilor cercetătoare, să mă închid și să plec dintr-odată să încep să mă clarific, în fața ei, ca și cum mi-aș fi fost mie însumi un străin. Însă stînd așa, cercetat, interesul meu față de mine creșcuse și am ales a doua soluție. Cel puțin la început asta a fost.

(fragment de roman)

continua prezentă

de Alexandru Ivăsiuc

„dînsa” mi-a sunat ciudat, nefiind una din expresiile uzuale ale acestui loc) nevastă lui Cornel. A fost nevastă lui Cornel. Apoi, pentru că vorbea, și-a luat un ton de cap al familiei, așa cum n-a fost niciodată considerat dar poate că acum chiar era, și a spus: Sezi Iulia și tu cu noi la masă. Nu era nici un scaun liber, nici măcar un loc unde s-ar putea pune, fără să „trebuia” să se miste ceilalți însă ei toți erau nemulțumi, nu lăceau nici un gest și nici Andrei nu făcuse decît să-și întoarcă pușca capul ca să salubritizeze poate că nerbuste împotriva voinței lui, din pură obligație. Niciodată, în această casă nu se întimplase așa ceva, nimeni nu fusese primit cu impetivitate, reflexiv erau bine stabiliți, înec din copilărie. Și mai ales cu o femeie! Însă eu pomissem deja pe un drum și observam se se întimplă, eu însumi paralizat, incapabil să acționez corect și rapid. Iulia a rămas în picioare, rotîndu-și ochii asupra un scunș și numai după aceea, cînd privirea ei a găsit unul, cineva s-a ridicat și i-a adus și ceilalți s-au mișcat (fiola lor, după o perioadă de nemiscare s-a auzit foarte bine, părea că sînt mai mulți decît erau) și i-au găsit locul necesar. De acea am avut timp să mă gîndesc la Cornel, datorită căreia ca să rămînem totuși tătuț, mă țineam seama de acea și venise să mă vază. Cel mai înalt dintre verii mei, fost cel mai interesant, era interesat și pe mine o scurta perioadă, căm am stat acasă înainte de a pleca definitiv. Cu gîndirea lui radicală, cum mi s-a lăudat în singura seară cînd am stat serios de vorbă întrebîndu-mă dacă pentru ce fac, pentru ce spun, am o certitudine absolută, dar a călăuză, mă înțelegi, „să ai un fel de îndrăzneală” și mă privea pînă prin ochelarii lui ridicoli, prea rotunzi, cu rama subțire, metalică, ca și cum n-ar fi vrut să mă lase, ar fi refuzat să-mi dea cel mai mic răgaz de odihnă... Cornel, care nu lăsa pe nimeni, într-o vreme, în acea vreme, să intre la el în cameră pentru că îi împodobeau cu hîrni pe care sîntese „lucruri” despre care avea o certitudine absolută, însă se pare că nu destul de puternică încît să le poată expune privirilor nu deosebit de perspicace a părinților și rudelor lui. Care a murit, acum cîțiva ani într-un accident de mînă, nu departe, unde lucra și a fost singura ocazie cînd cineva de acasă, din cine știe ce impuls, poate pentru că așa cum imi dădeam seama acum mă pomissem adeseori și în mîntea lor fuseseam legați unul de altul deși ne deosebeam atât de mult, mi-a scris o scrisoare laconică, anunțîndu-mă de eveniment și chiar invitîndu-mă să vin la înmormîntare, deși bine înțeles am primit scrisoarea cînd era prea tîrziu și de altfel nu cred că aș fi venit oricum. Imaginea lui Cornel, în uniforma lui de licean cam scurtă la minci mi-a trecut fugăr prin minte, ca urma unui reproș pentru că atunci, în seara aceea cînd am discutat serios cu el, l-am mințit că aveam certitudinea absolută a dreptății mele. Măcar de i-aș fi spus că e o falsă problemă, însă nu, l-am mințit și l-am asigurat că o am, absolută. Însă n-aveam timp de Cornel acum, pomissem deja pe o parte, nu mă mai puteam opri nici cum, și de abea s-a așezat Iulia și ceilalți continuau să nu știe ce să facă și acum nu-și puteau opri mișcarea, se foiau pe scaunele lor și-și schimbau mereu poziția, am început să povestesc, intrînd direct în subiect, ca și cum așa ar fi trebuit să se întimplă și noi pînă acum n-am așteptat-o decît pe Iulia, ca să pot începe. Am vorbit așa cum imi propusesem odată, acolo, că nu voi spune mai mult decît această istorie și nimic altceva. Cine va putea înțelege bine, cine nu, nu mă interesa. Și chiar din clipa povestirii, în timp ce mă încălzeam în ea și mă hotărăm s-o continui pînă la capăt, chiar peste întreruperi, chiar dacă nu interesează pe nimeni înțelegîndu-l pe el, și nu pe ea prin nimeni, am simțit că totul este fals. Că mint transformînd totul într-o istorie de nuante, poate că să-mi dovedese subtilitatea, sau din cine știe ce motiv, ca să las o aură de mister, criptică, să spun ceva ce n-a fost spus de nimeni. Era ceva fundamental fals, dar am continuat, pînă la capăt și de la un moment dat nici măcar nu m-am prefăcut că vorbesc pentru toți, că sînt în continuarea firului discuției întrerupt doar de sosirea ei și m-am întors față ostentativ înspre Iulia, ca și cum ne-ar fi privit numai pe noi doi. Ceilalți, în casa lor erau niște spectatori întîmplători, ca într-o sală de așteptare, a unei gări înzăpezite, sau în timp de criză cînd ești obligat să conviețuiești ceva mai mult cu niște străini, plecați fiecare separat spre aceeași destinație, din motive care n-au absolut nici o legătură cu motivele tale. Cu nerusinare m-am întors înspre ea și am urmărit doar reacțiile ei, încercînd prin această povestire fals subtilă să-i atrag atenția, să o țin trează, să n-o descurăz, pentru că oricum venise aici doar pentru mine, o și spusese și reacția celorlalți era grăitoare. Sau poate am vrut

încăpere de vreo cîteva luni, în plină vară, cînd e mai luminos, e adevărat, însă celuia era cu fața spre nord și soarele nu pătrundea niciodată. Nu știu cum se întimplase să nimerim am doi de rău, pentru că trebuie recunoscut, erau puține celule cu fața spre nord. Și chiar dacă sint jaluzele este altceva. Oricum, din cauza asta nu era decît și în noaptea încolo ziua era tot timpul cam la fel, de dimineață și pînă seara, nu ne dădeam seama cum trec orele, după lumină, nu aveam esidură de ora unsprezece și apoi lumina specială de după amiază și nici întunecarea treptată dinspre seară. Însă nu-mi dădeam seama prea mult de asta pentru că eram toată ziua ocupat, aveam un program regulat, înecam conferințe și ascultam știtele sau mă plimbam timp de ore întregi, absent la ce mă înconjură, vișnd cu ochii deschisi în ritmul pașilor, totdeauna despre viitor, numai despre viitor, ca toată lumea și în timpul pînă-mă mă încrușșam cu alții care și ei văzau cu ochii deschisi și ne zîbeau reflex, fără să ne vedem cu adevărat. Apoi, uneori, cu cîțiva prieteni mai apro-

groșată, care a acoperit tot virful degetului. Atunci am resimțit brusc una din marile bucurii din viața mea de acolo. Singele era roșu aprins, violent, strălucitor, și i-am absorbit culoarea cu întreaga privire, încântat. De mult nu mai văzusem o asemenea culoare vie, tranșantă, și nu m-am putut stăpîni să nu-mi formulez clar mai întii în gînd, apoi în soapte: „viață, uite, viață”. Imi masam degetul, făceam să curgă mai mult sînge din meschina înțepătură și nu mă săturam privindu-l. Atunci m-am uitat în jur și mi-am dat seama de culorile întunecate din celulă, de pereții cenușii, de fețele noastre umbroase, de uniforme gri, de pardoseala în care murdăria intrase adînc și definitiv. Păturile erau și ele cenușii, miimile erau palide și cu unghii nefrigrijite, tivite cu negru. Numai eu eram deținătorul unei culori adevărate, roșu-aprins, viu ca și lumea de afară, plină de excitație, de mișcare și chiar de violență, de o suferință acută și nu trenantă, moartă, cu sensibilitatea tocită și cu grijii excesive pentru propria-i persoană. În curînd bucuria s-a transformat într-un dor acut,

nișitor, care mă răscolea dinăuntru, ca și picătura de sînge ce mă trezise din torpoarea aceia care însemna liniște și acceptare, poate o formă de supraviețuire. Nu vroiam să supraviețuiesc ci să trăiesc autentic, agitat și plin de neprevăzut, fără program respectat, venit din afară. Dar de care nu puteam decît să mă supun. Far bucuria nu-mi dispăruse, nu vroiam să pierd culoarea aceasta superbă pe care o conțineam eu și toți cei din jur, în ciuda cenușiuului din jur, de pe lucruri și de pe fețe. Toți, atât timp cît trăiam încă, eram deținătorii acestui sînge adevărat și viu, care circula cu viteză împingîndu-ne pereții vaselor și hrînindu-ne. Mi-era silă de viitorul imaginat în timpul plimbărilor solitare, acel viitor palid, alb și prea reșit, în care nimeni nu murea și nu se distrugea cu adevărat. Acel spațiu de sticlă, străveziu și maleabil, viitorul nostru nu de

plăcii, ne făceam confidențe și ziua trecea. Dacă în timpul conferințelor trebuia să fac mari eforturi de memorie, ca să umplu ce nu-mi aminteam cu supoziii, în schimb în timpul plimbărilor acestora îndreptate spre viitor nimic nu mă stingherea pentru că toate opozitiile erau imediat înlăturate. De acela prietenul meu, Matei spusese că nu e bine, e posibil și chiar probabil, pentru că nimic nu cere cu adevărat efort. Însă probabil și el visa, nu se putea să nu trăiești adînc înfundat în viitor, singura viață autentică. Încolo, evenimentele nu erau, era calm, nimeni nu se tulbura în mod special și apoi eram obișnuți și aveam și viitorul acesta al nostru, totdeauna netulburat și deschis la dispoziție, cum nu-l ai afară. Afară există și viitor apropiat, pentru care trebuie să faci „să întreprinzi ceva, pe cînd acolo nu aveam decît viitorul îndepărtat, cu adevărat liber și plin de neprevăzut. Eram într-o stare de relativă im-

mirosul cărților

Dacă într-una din dimineațele acestei toamne sînteli cuprinși de o legănată torpore, dacă gîndurile cele mai asuncse și nebănuite vi se învolbură în mîntre într-o neplăcută amețelă, sau dacă pașii nehotărîți nu știu încotro să vă poarte, nu ezitați nici o clipă, intrați în prima librărie care vă iese în cale, oricare, la întimplare și zăboviți înăuntrul ei timp fără teamă.

Veți fi cuprinși din toate părțile de metri cubi de file cartonate în culori tari, al căror miros proaspăt-acrișor vă va pătrunde înfița ca o aromă de prafuri înlățite. Metri cubi de autori. Cărți... Autori de demult cu nume cunoscute, autori consacrați de istoriile literare sau innumerați de premii celebrare, autori mari, autori mici și chiar autori care-și caută înfrigații în geamul vitrinei prima lor carte. Vestele acestui sanctuar modern te privesc în ochii, grîulii, gata să-ți ofere marfa lor delicată (dacă nu cumva s-a epuizat înainte de anunțarea lor în buletinele de difuzare). Nu e mai puțin adevărat că în același timp ele sînt perfect puse la punct cu cele mai noi și dese apariții editoriale care tind, pe zi ce trece, să

le înghită cu totul, că în orice moment pot să te informeze despre un autor sau altul, despre o reeditare, sau despre prezența permanentă a literaturii odinioare gen „Misterele Parisului” sau „Mizerabili”. În ce privește literatura română, și aici trebuie să spun că mi-au depășit închipuirea, insistînd aproape cu voluptate asupra literaturii tinere de mare anvergură și ecou care înseamnă foarte mult și are multe de spus, însiruindu-mi din memorie cîteva poezi și prozatori remarcabili, încercînd cu un aer complice și o scurtă (dar la obiect) exegeză literară. Așa că în legătură cu această recepție receptivă, late am toate motivele să mă îndoiesc de veracitatea întîmplării unui coleg din Timișoara care pretindea că după o absență de mai multe săptămîni, în librărie i se rezervase cu mari riscuri o raritate: „Educația sexelor”. Nu, nici vorbă de așa ceva, nu pot să cred. Iar ca răspuns la recenta micșorare a tirajului cărților, mi s-a adus la cunoștință o activitate febrilă bisăptămînală de popularizare și inițiere a publicului cititor pentru așternerea unor poziții echitabile sau a unor eventuale (dar în

nici un caz hazardate) departajări valorice, urmate imediat după epuizarea cărților de solicitarea în tipografie a unui nou număr de exemplare. Lucru ușor realizabil întrucît spațiile așteptate erau pregătite.

Cu totul depășit, nici nu știu cum am renunțat la micile sugestii, nefolositoare de altfel, cu privire la amenajarea unui colț al cărților premiate, al unui colț al autorilor la prima carte, sau chiar la propunerea exagerată a ființării unui consilier de stand pregătit să te îndrumă, repet nefolositor, pentru că în lipsa acestuia poți pleca înștit cu un team de volume la subțioară, așteptînd clipa răsfoirii, sau și mai mult decît pretentios, a unei ore lunare după sfîrșirea programului zilnic, de recitari sau scurte lecturi, ale recenților apăruiți în ambianta plăcută a librăriei. Iar dacă odată ieșit pe ușă mi s-a părut că observațiile de mai sus erau rodul imaginației mele, atunci, fără îndoială, că asta se datorește acurului acela plin de mirosul proaspăt acrișor al unor parfumuri de toamnă inițiatice.

strada noastră

Și într-o zi, în curtea lungă și îngustă ca strada din ciocrac ăsta sărac, se adunaseră așa deodată rude și vecini îndepărtați, din ai casei unii lipseau, era larmă, te speria ceva. Lumea, vorbele strigate atît de aproape, deodată mai multe, suprapuse în continuu. Nu mai se putea prelungi nimic, erau toate scaunele scoase în curte, așezate de-a lungul ei nesfîrșit și ne-am așezat cu toți pe ele. Multime de sași cu cizme mari, rude vechi și noi, improspătați, demni, cu soare pe buze și în părul pieptănat cu grijă, cu ceva sărbătorec, ca un creștin de crăciun, ca la un cinematograf cu scaune înșuite frumos, întinse pînă la sură, chiuind după atita liniste de trosneau urechile; și nici unii nu mai vorbeau încet. Și cînd se mai linișțiseră puțin, din josul străzii se auzeau scadate urale și chiote, ca troleizii și derapările și noi, cînd prin fața casei, unde erau porțile, l-am văzut pe Piter Ditz, el în fată pe picioroanșe, ce picioroanșe înalte, mai mari ca poarta și după ei

nevastă-sa Coteșen și după ei mai legănat, cum mergea și pe jos Frobol, care stătea la ei, săsărac și bețiv toată iarna că stia doar să taie porci. Și ei toți trei chiuiau ca beții și au luat răvarele cu flori de sub geamul podului nostru și le-au aruncat tot chiuind și rîzînd cit puteau, de acolo.

După ce au trecut în sus de-a lungul ciocracului, am ieșit cu tot cu scaune pe la porți și am umplut strada îngustă cu noi, am cîntat, ne-am legănat, am băut și ne-a apucat noaptea și dacă te uitai în sus, Coteșen și Frobol se sărutau, acolo în cer, între stele cum n-au mai făcut ei niciodată. Și Piter Ditz înghesuț între lume, pe dirjele lui lungi, din toate părțile înghesuț, se lungea de acolo de sus, beat spre ferestrele podurilor, lua răvarele cu flori și le arunca în curțile pustii. Toți trei aveau picioroanșe îmbrăcate pînă la doi, trei, metri de pămînt, cu pantaloni în carouri, cu petice, făcuți cu greu din atîtea bucăți. Și mai tîrziu cînd oamenii au înțeles că s-a terminat odată

cu oboșea, și cu liniștea, l-au tras pe toți trei cum au putut, de nădraji, i-au dezbrăcat și i-am văzut așa în cer, aproape goi, începînd să amuțescă încet de frig. Scaunele, de frică poate să nu înceapă iar oboșea și liniștea tristă, le-au lăsat cu toții pe stradă mult zle și oamenii s-au ținut de Frobol și Piter Ditz să mai vină și a doua zi și au venit chiar toți trei și a doua zi mama a făcut strudel iar bunicul a pus în răvare cîte un șoricel mort și a ris la masă ca un hoțoman și ne-a povestit toate astea, bucuos și mindru. Apoi după masă eu și cu Vili ne-am dus cu greu, nu am avut ce face ne-am dus cu vacile și toate s-au schimbat, numai Vili mi-a dat cînd am ieșit afară din ciocrac, în cîmp, vaca lui cea rea, care mă lua pe dîndărît în coarne și mă zguduia și mă ridică în cer, mă speria și am plîns în fiecare seară în fața bunicului, că Vili îmi ia vaca noastră bună și roșcată care păștea atît de liniștită.

persoana întîi singular

Mă uit pe fereastra din spate. Văd acoperișuri banale și negre. Mă uit și văd pisici ce merg pe aceste acoperișuri. Aș vrea să scriu despre pisici.

Departate se vede o turle de biserică, alb-gălbui; mă enervează strălucirea ei de loc potrivit cu negrul acoperișurilor mele.

Privesc, fratele meu se suie pe un scaun și pe la spate îmi dă cu-n coș în cap. Ride apoi, iar acoperișurile dispar ca prin minune. Părăsesc fereastra și fratele meu lasă coșul jos.

Nu sînt singur în bucătărie. Cînd bucătăria va fi goală voi privi din nou.

În casă cineva sforăie, bunica citește. Închid ușa și se scoboară liniștea.

Ii zic mamei să plece și ea mă întrebă de ce. Zîmbesc. Mă întreb unori ce-i cu zîmbetul acesta idiot și fără sens. Imi zice că termină treaba îndată. Mă închid pînă atunci în baie.

În baie sînt plantele mele, pe care bunica mă obligă să le scoot din casă atunci cînd le ud. Iar eu le ud rar.

Mama trebuluiește la nesfîrșit.

Cea mai mare dintre ele — are niște frunze uriașe — stă aplecată spre soare și se cocirăzează mereu. De ce dracu ținește atîta? Dacă așa avea o seră pe unde lumina să pătrundă din toate părțile, ar sta dreaptă, mîndră. Am impresia că o tubesc. Aplecată mereu după soare mă înfricoșează.

Mama mă strigă că-i gata și mă grăbesc să ies.

Acum sînt din nou la fereastră.

Pe unul din acoperișurile mele negre, cu spatele spre mine o pisică stă ghemuită la soare. Are o culoare asemănătoare cu a hornului ce saltă de pe un acoperiș. E un horn înalt, învelit în metal. Metalul a ruginit.

Pisica mea s-a sculat. La o mînsăradă a răsărit o mîndă verde ce o goneste mîncîndu-se cu furie. Pisica a întors capul spre mîna mea verde, a privit apoi spre fața ce nu o zăresc și s-a retras smerită. Mîna mea a dispărut și pisica mea s-a oprit lîngă fereastra altei mînsărade. Se află acum cu fața spre mine. Bat în geam, să mă audă, dar e prea departe.

Prin fața pisicii mele defilăză necontenit un norișor de fum albicios ce răsare din vreun coș al acoperișurilor mele negre. Pisica mea ține ochii strîns închiși și privește. Nu cred că o pisică să privească nici cu ochii deschiși, dar așa mi-o închipui pe pisica mea, așa vreau să mi-o închipui.

Parcă a deschis ochii, nu știu...

E după amiază și e liniște. Aud din etras în cînd un strigăt din ce în ce mai enervat al unui copil: „Mamă! Mamă! Mama! Mama, mămico!”, cite un țipăt ascuțit al unei curci. Atît.

Soarele le joacă feste acoperișurilor mele negre, (ia uite! în plină lumină par mai negre) ba le lasă baltă și le zăresc atunci nespuse de prăfuite.

Pisica mea a dispărut, iar pisica mea cu pete negre nu a așteptat să termin cele spuse și m-a părăsit. Dacă ar fi rămas, cine știe cîte aș fi avut de spus despre ea. Pisica mea cu pete negre se despoare mult de toate celelalte pisici.

Sărmanele mele acoperișuri sînt populate acum doar de cîteva sticle goale, bete rupte, minere de tablă, cutii goale de conserve. De fapt niciodată nu vei găsi mare lucru pe acoperișurile mele negre. Nici mai departe, pe acoperișurile roșii nu vei găsi decît tablă; mereu tablă.

Adăneauri a fluierat cineva iar curca mea i-a răspuns. Am auzit chiar niște voci. De ce n-or existînd oameni pe acoperișuri?!

Dacă cineva vede un om pe acoperiș se miră și zice: „Ia uite la ăla, ăla de pe acoperiș!” De fapt, omul se urcase pe acoperiș pentru că avea o treabă. Nici nu i-ar fi trecut prin gînd să se urce pentru altceva, de pildă să se plimbe. Da, să se plimbe! Și omul de jos s-a mirat... Păcat că s-a mirat. Inseamnă că oamenii mei de jos nu înțeleg nimic. (Degeaba cîrpiți, păsărelele mele. Nu pot să scriu și despre voi pentru că vorbesc acum cu oamenii mei). De ce, oamenii mei, nu mergeți pe acoperișurile mele așa cum mergeți pe trotuarele noastre?

Păsărelele mele, învațați-i pe oamenii mei să fie ca voi. Nu vă fie teamă, păsărelele mele, ei sînt tot ai mei.

umbra

Era pe inserat, căldura plutea deasupra, de dincolo de colină, în locul acela roșu, în care se ascunseseră soarele, iar eu mergeam pe drumul șerpuit către plajă. Praful se ridica peste tot, în săgeți dogoritoare, și peste tot, ca o piclă, năsea în tîmnașul de meduză. Mergeam singur mă uitam pe mine și priveam lumea din spatele ușii pe care n-o deschiseseam în seara aceea. Eram un puști de 17 ani, cu gestul studiat în umbra ce cădea pe piatră, cu corpul zvelt și capul înălțat, învătășeam să privesc în ochi, dar nu credeam în privirea asta, pentru același motiv pentru care atunci cînd eram singur începeam să cînt.

Erau cuvinte noi, cuvinte frumoase, cu sensuri noi și sensuri largi, erau cuvinte pe care le știam, pe care le trăiam, erau cuvintele pe care le credeam. Începam să le cred, erau cuvintele mele, alăturate de alții ca mine, cu ochii fierci, cu flori în păr și părul peste guler, și ochii aceia mari, mari, și inimile acelea, mult mai departe de gropile acelea, cuvintele acelea, mult mai departe de obuze și de fier forjat, cuvintele acelea și de bocancii aceia grei cu tînte, de mințile împovărate, de unghiile îngălbenite de nicotină, cuvintele acelea și zgomotul și zgomotul, cuvintele noastre, aproape de mine, pe mirosul de mîslin sălbatic, cu frunza că și cerul înainte de furtună, cuvintele acelea, și pasul moale, puști de 17 ani cu osul subțire.

De după dîmb a apărut marea. Pădurea rămăsese în spate și în dreapta, iar eu priveam înainte și nu întorceam capul deloc, nici atît cît să-mi pot da seama că fiecare pas e mai departe, că fiecare pas e fiecare clipă și fiecare clipă e un corp slăbănog, care vine din urmă să mă apuce, și să mă înăbușe...

Marea a apărut argintie, îngustată spre capete, cu valurile mici fără spumă și fără zgomot, înspre larg erau alte fișii mai liniștite, de un argint mai mat, și mai cenușii, apoi din nou valuri fără zgomot, ci doar o mișcare măruntă de solzi și iar argint, argint pînă unde se trage linia orizontului, iar de acolo începea cerul albastru și mai sus violet și mai sus roșiatice și mai sus nu vedeam, fiindcă stăteam cu spatele...

Apoi mi-am scos sandalele, am desfăcut baretă, și mi le-am scos. M-am apropiat de apă, îmi plăcea să-mi privesc picioroalele bronzate și unghiile albe, luctoare ca sideful, apoi

iar m-am gîndit la altele la atîtea altele la care mă puteam gîndi în seara aceea, la Iuliana, cu care trebuia să mă întîlnesc peste cîteva clipe, puțin mai sus, și mai la dreapta, aproape de calea ferată, pe care de mult nu mai circula nici un tren și pentru care venisem atît de devreme, și pentru care cîntasem, la alte lucruri care formau universul meu bineînțeles cel mai important, și era așa fiindcă era al meu și fiindcă și acum tot al meu este, și fiindcă numai în felul ăsta, existînd el pot eu să-l compar cu altele și să mă gîndesc că de fapt nu este cel mai important, ci de fapt chiar așa și era căci eu o așteptam pe Iuliana în seara aceea și pentru mine nu existau nimeni, ci doar ea. Bă nîci ea, că nu venise încă, ci doar eu și cîntecul acela.

Marea se întuneca spre margine, undea într-un colț, depășea, trebuia să răsară luna, o seceră subțire, cu virfurile întinzîndu-se în două fire curbilimii, cu o lumină roșcată, ca și jarul de la țigară, și tot ce mai rămăsese în împrejurimi era zgomotul monoton și foșnit, zgomotul aceia liniștit, care miștie și spală, avea fremătare continuă a mării și a noastră și a noastră...

În definitiv, stăteam cu fundul pe nisip, și capul puțin plecat pe spate eu eram eu, dar de ce eram eu și nu eram altcineva, poate ea care trebuia să vină, și dacă ar fi venit ea acolo în locul meu pe nisipul tare sau dacă eu nu eram nici Iuliana, nu eram pur și simplu nimeni, în definitiv și cîntecul acela, cuvintele acelea departe, cuvintele de mare, de fier forjat și tunuri, de fier forjat și de lațagane, de cuvintele țării la mînting cu pumnul în aer, și cuvintele mele moi de cîntec. Nu, nu mă gîndeam la asta, nu priveam înapoi, în zilele acelea nu întorceam capul.

Din față, pe plajă venea Iuliana, cu părul desfăcut și flori în păr, am strigat-o și am fugit, iar în spate ai rămas tu, ascuns după umbra mării ca mine, ai rămas tu, care vrei, să mă prinzi și să mă strîngi de gît și să mă arunci alături.

Iuliana a întins miinile, eu le-am prins, apoi ne-am învîrtit apoi ne-am oprit și din nou, apoi marea...

schite

TUDOR VASILIU

Hiroșima

Uitîndu-mă atent, am observat o pată. Depărtîndu-mă puțin am văzut că era o petală. Depărtîndu-mă în continuare am văzut că era corola unei flori. Depărtîndu-mă și mai mult am văzut că

era o parașută. Depărtîndu-mă iar, am observat că de ea atîrna o bombă. Și atunci, Doamne, depărtîndu-mă, depărtîndu-mă, am rămas pe loc...

te iubesc, doctore

MARIUS TUPAN

Desigur că s-a crăpat de noapte. Ce-ai doctore de te-ai îmbrăcat în negru? S-a făcut noapte de-a binele sau mi s-au împienjenit ochii. Nu știu doamne, că niciodată n-au umblat păienjenii pe ochii mei. Ce păsiuri de prăd sînt păienjenii ăștia. Iți fură lumina, îți fură vederea. Cum mai zboară spre mine. De ce te-ai îmbrăcat doctore în negru, de ce te-ai prime-nit, ce ai înnebunit așa deodată? Ieși afară și lasă-ne în pace, nu vezi că sîntem destui? Avem treabă de tot înnebunitești doctore. Iubește-ți nebunia și n-o mai lăsa să se bocească aici în fața noastră. Nu vezi că nebunia ta suferă. Împac-o doctore, împac-o. S-a crăpat de noapte, doctore. Cine o fi ucis ziua asta așa de timpuriu! Numai tu ști doctore, nu știu de ce nu-ți iubești nebunia și să pleci cu ea de-aici. Du-te domnule, du-te că s-a crăpat de noapte! Trage perdeaua mamă, să nu vad cum vine noaptea! De ce stai atîtea femei aici? De ce ați lăsat capul în jos? E grea noaptea, e grea, v-a aplecat. Nu știu de ce te iudești, v-ați făcut pămînt. Sînteți toate pămînt, sînteți. Vorbiți, vorbiți, ce stați ce niște stătuțe desecoperite. Nu-mi place arheologia. Nu mi-ar place să vă desecopăr niciodată. Ieșiți afară femeilor, ieșiți afară, n-am nevoie de voi! Stai, doctore, stai nu ieși. Stai și tu cu mine. Nu ești tu de vină că te-ai îmbrăcat în negru. Vezi că-ți fuge nebunia de ce stai așa stană de piatră, pe cine să mai iubești, pe cine doctore, pe cine? Trage tu perdeaua că vad pe mama petrecută. A, ai tras-o de mult! Da ai tras-o de mult și eu n-am văzut. Poate de aceea s-a crăpat de noapte. Ia, dă perdeaua la o parte să vad ziua. Nu se mai poate, da nu se mai poate, a venit și-afară noaptea, tot degeaba. Stai lîngă mine. De ce-ai aprins luminările femeilor de ce-ai aprins? Vreți să-nviați lumina. Vreți să ucideți noaptea. Oricite luminări ați aduce nu puteți face lumină să-mi omoare păienjenii. Nici păienjenii ei n-o să-i omoari. A împienjenit de

tot. Luminările ard, ard ca niște oratorii. Chiar dacă se ard între ele, nu se distrug. Pe alții doar. Vedeți și tu tot ca mine; bărbat. Ai venit și tu cu luminare. Dar n-o ții. Ai aprins țigara. Arde pe-o parte. A ta, doctore! Sau nu arde deloc. Nu știu doctore, spune-mi că cu nu văd. Eu nu sînt luminarea în mîna. Dar de unde luminare. Cit e ceasul? Nu. Nu mai am. Am avut de buzunar dar s-a stîns. Și mai e timp doctore, mai e timp. Nu înnebuni doctore, nu trebuia să te îmbraci în negru c-o să spălăm, o să uscăm, o să întregim, o să înveselim noaptea asta. Și-apoi doctore, poate erai steril și nu se întimpla nimic. Sau nu era nimic dacă se-măna copilul cu tine. Era în grădina mea și-l udam să crească. Mai veniți și aruncați și tu cîte o găleată de apă peste gară cînd era seceră. Sau poate că nu era nevoie. De ce i-ai făcut fîmă să-ți sîi că nu te-ai uitat în ochii ei cînd li-a zis, de ce nu e-ai uitat în ochii ei? De ce n-ai iubit-o? Hai!...

Dă-mi, mamă, cămașa roșie, dă-mi și pantalonii ălalți nu cei negri, cei albi. Dă-mi mama, dă-mi tu te codi, n-azi să-mi dai! Să dau mai tare mușca, auzi doctore auzi! Nu ști bine dansul ăsta, să-l învești, n-a crezut nimeni învîtat nici eu nu-l știu, acum, acum îl învît, crede-mă nu l-am dansat niciodată. Prinde-te doctore, prinde-te, trebuie să te prinzi. Și e vesel și e ușor, și vesel doctore, cel mai vesel dans din lume. Ieși afară mamă, și lasă-ne în doi. Inceie așa și ieși în curte și strigă. Strigă tare și apăsă, ce vrei strigă, numai să strigi. Și tu doctore dansezi, să dansezi cu mine doctore că tare te iubesc. Și eu tot atît te iubesc, mult de tot doctore, mult cred că-ți mai amîntești doar e martorul aici, Doamne dus, dar doamne. Te iubesc ca nimeni altul în lumea asta. Te iubea, doctore. Te iubea. Iar-lă-mă. Dar... Da, Da, da. Te iubesc doctore.

departe

A pornit obosit către marginea lumii, acolo s-a rezimat de un trunchi, din trunchi au crescut ramuri, ramurile au pîns și s-a făcut un riu, care curgînd spre cer fura de-acolo stele. Stelele înecate s-au prefăcut în șerpi, niște șerpi veninoși încercînd să mușce pînă cînd omul scăpă o înjurătură zdăvănă de „Facerea lumii”. Atunci speriată, ea a deschis ochii, făcînd lumină și-l privi lîngă trunchi fără zîmbet. Întinse brațul drept, încolăcit de-un șarpe, întinse brațul stîng, încolăcit de altul, picioroalele erau și ele prinse de șerpi veninoși, mijlocul i-l strîngea o viperă, de care se pare că asculta toți șerpii ceilalți, așa că el o privi cum stă imposibil acolo. Vru să ia trunchiul în brațe, trunchiul se sfîrșimă în bucăți, se pomeni cu picioroalele pe nisip și pe scoici; nici urmă de ramuri nici urmă de riu, doar pe mare o barcă în care șerpii foșneau fîinînd-o legată... Cum îl privea peste valuri și-a lăsat ochiul drept să devină pescăruș zburlitor; ochiul stîng a mai rămas în lumină, pescărușul fîpînd scurt se așeză pe nisip. Iși smulse a-ripa dreaptă, apoi aripa stîngă și le întinse. Cînd vru să le-atingă observă că li lipsea mîna dreaptă, încercă a doua oară dar îi lipsea și stînga, de aceea prinse cu dinții...

Iși auzi vocea întrebînd: unde ești? Și vocea din vecini îi răspunse: sînt departe, vrotam să te-aștept, dar șerpii mă țin ferecată; ca să scape am nevoie de șinge, de șinge aprins al iubiții, din care șerpii să bea și să moară...

Îl strîngea dureros bandajul peste ochi, încercă să-l desfășce, se poticni și gemu: în cap i se învălmășeau lumini, forțat, zgomot, șerpii îl mușcau fără milă și începu să-și numere pașii pentru că uitase să înșire de „Facerea lumii”.

Trecătorii îi șopteau în urmă: Ce om fără inimă! Dar nu-si întorecea capul, ea se oprise rîcînd: cumpărați iluzii și vise! Vorbe spunea cum că șerpii ar fi muțat-o-n venin, ca să aibă putere de vrajă, că ride mereu: cumpărați iluzii și vise; că nimeni nu i se poate împotrivi cînd vinde un fel de tutun furat de la zei ori poate de la diavol...

Ochii legați, îl dureau, înainta fără sens și cu teamă, printr-un soi de kaos, așa ca un gol foarte negru. Avea senzația că e prins în hora unor cercuri concentrice rostogolindu-se uluitoare, întunericul îl apăsa de plumb sub bandaj, dar înainta continuînd să-și numere pașii... În urmă-i o diră de șinge, șinge aprins în care șerpii mureau. Peste ei, cerul s-a răzîmat de o stîncă pustie; Corbul mahmur croncănea sincopat: NE-VER-MORE, NEVERMORE...

Cînd și-a terminat de numărat pașii, s-a desfășcut cu greu din strîngsoarea bandajului, a căutat o dalto și-a început să cioplească în stîncă. Așchii de cremene se împărtășiau în jur, pînă cînd reuși să o lege într-un cerc violet, urcă apoi mai sus continuînd să cioplească și mai făcu, pe trunchiul stîncii un cerc indigo, apoi unul albastru, altul verde și cu greu termină pe cel galben. Îi mai rămăsese o bucată de stîncă necolpă, așchii de cremene i se înșepărau-n trup. Iși mușcă durerea cu dinții și cioplă mai departe. De sub dalta apărui terminat cercul oranș. Aproape că atîngea cu mîna partea de sus, cînd sîngele fișii. Partea a ceea se făcu de culoarea singelui, numai că slăbise de tot, și alunecînd spre pămînt, fiecare cerc devenea o culoare, fiecare culoare se amesteca cu o alta, cu cea din dreapta ori cu cea din stînga, iar de jos văzu că lumina e albă și adormii pe așchii de cremene, injurînd de „Facerea lumii” corbul ce murise alături.

ÎN DULCELE STIL CLASIC

Strigături

Ce-ai de gînd cu mine, fă,
subțire și galbînă,
prună mult și palînd
icoană și dafină?...
Vrei să fii tu răză, tu
groasă cum e mugetul
bătrînă ca taică-tu
schioapă
roabă
slabă?...
Ca și geana maică-ti
ca și i dintr-un a fi?...
Ce-ai de gînd cu tine, fă,
măduvă
de văduvă?...
Inimă de viperă
vrei să fii, tu, liberă?...
de imaginari,

O, și cit de mult

O,și cit de mult fuseserăm noi doi,
aproape inecați în lac,
insuportabili de nefericiți
de foame
umbra păsării mîncînd-o.

Pasărea verișoară

Deși nu ești frumoasă cum este
piciorul meu
pe care-l țin întins sub zborul
păsării verișoare cu ceea ce sint;
deși miros ca și cum aș fi iubit,
deși îmi bat în timpone prietenii
deși viața mi s-a dus dracului,
deși locuiesc pe suprafața unui
deși fără tine nu mai pot a trăi de fel
deși cad cum cade lumina,
deși sint apt de tine,
de ea...
Fîl, pasărea zboară,
deși, fîl, pasărea zboară.
Rugați-vă de mine să răsar,
fîl, rugați-vă de iarbă să fie verde.
Fîl, fîl,
ce aer, Doamne!...

Îmbracă-te în trupul meu

Îmbracă-te în trupul meu,
aceasta a fost respirația...
Eheu,
ce rotundă e zarea!
Ea e alergată de cai
cu coamele-n vînt.
Eram și erai
necuvînt.
Au fost și erau
vor fi
tandru balaur
cu cap de i
Tandru, balaur
monedă de aur
într-un cloacur...

Unde ciolanele

Unde ciolanele ca anii
sint lungi, sint lunge
în carnea ta cea singeroasă
demiurge...
Tăiatule cu un cuțit
înfipt în tine pe la spate
cînd coboram în înfipt
turma de oi mirate...

Stare

Pină la urmă cade sub inimă
alunecînd de pe ea, — o mască
sonoră.
Carnea străvezie a orelor
e mai pietroasă, cu ticare oră.
Linia trîntă de fulger pieziș
ia locul privirilor goale.
Totul se trage-n jurul meu, înapoi
în largi și reci rotogoale,
și rămîn drept — (e un fel de a
zice)
drept ca firul de plumb spinzurînd
la muchia roșie, nezdidiță
a unui singur și singur gînd.

Cărămidă arsă

Se naște vorbire ca și cum
ar trebui să fi fost scriere
Mina străveche o țin acum
bătută într-un cui
de cuneiformă

de Nichita Stănescu

Nu te sparge cărămidă arsă
O să te citească și pe tine
cel care nu s-a născut azi noapte,
miine noapte
altă noapte
altă pururi altă noapte
cînd desigur nici n-o să mai fie
noapte
ci un soare fix, nemergător
ne va sta bătut în mijloc
la un cer din viitor

Invizibilul soare

Mari parașute coborau în ocean
capsula
Noi stăteam ca niște cuvînt
alcătuit unii lingă alții
un înțeles de frază,
o vorbire întreruptă
a unei mari ființe

Norii erau pleoape zdrențuite
dezvelind mereu acel albastru iris
și portocaliu

Atunci am simțit cu toții
că începuse să răsară
marele, invizibilul soare

Cuvintele ni se aprinseră
cu hăcără înceată și înaltă.

Izgonirea din rai

Fără-de-greutate absolută
și-a izgonit sinele bălaur.
Na-ți aripi, i-a zis.
Pleacă, i-a mai zis.
Pleacă de la mine, i-a zis.

El,
planînd spre greutatea pămîntului
spre greutatea stării noastre,
plîngînd, blestemînd, aiurînd,
coborînd, a venit.

El,
era desăvirșit.
Se putea trăi în el.
El nu suportă nici un fel de greutate.
El își era stiesi greu.
El era pentru sine, el.

Fără de greutate,
ea, l-a izgonit pentru că o îngina.

A venit pe Ararat
și cum a venit s-a schimbat.

Sera aceasta pe care a venit
era aptă de greutate,
de mit.

N-a suportat.
Însuși pe însuși s-a apăsor.
Pielea lui ca transătură
Zdrăntuindu-se sub sine
a născut zefirul

Ochiul lui de albastru ce era, —
de greutatea privirii s-a făcut
Marmoră

Vinele
i-au plins colinele.
Inimă fără icoane
s-a stors în Amazoane.

El a devenit apă,
riu și mare,
apăsor ca strugurele
sub propria sa apăsare.

Ce avem lichid pe pămînt
e trupul sinelui sfînt.
Tot ce e apă curgătoare
e trupul lui în închisoare.
Tot ce e lac cu apă sălcie
e sprinceana lui vie.
Oceanul numit Pacific
e lăbărtarea fostului buric.
Șira spinării...
drumul în valuri al sării

Fără-de-greutate absolută, însă
e pururea plînsă.
Ea ar putea să izgonească munții
de piatră

din inima ei idolatră, —
și atunci munții ar rătăci
către planeta „I”
„I” e planeta cea mai grea
iubindu-se numai pe ea.

Piatra de-asupra ei devine moale
și curge în rotogoale la vale

Piramida
pe „I” este precum e omida.
Cristalul de cuarț
e numai o ploaie de marți.
Everestul măreț
e un lac sălțat
Araratul e o băltoacă jilavă
mai jos cu o octavă

Fără-de-greutate absolută,
poate oricînd izgoni
din sine și planeta „I”

„I” tipă, „I” se transformă
Într-o mare enormă
într-un ocean
singeros

Așt de greu ti este greului
incit nimeni nu mai poate sta în
sine.

Fierul
e ca norul.
Bolovanul
suav ca ora, ca luna, ca anul.

Orice sine, oricît ar fi de solid
devine
în marele sine
lichid.

Din prea marea greutate în curînd
sinele curgînd peste sine
se transformă-n cuvînt

El este desăvirșit.
Se poate trăi în el.

Ecou

Bat un cui în palma stîngă,
pun și-o scară ca să-ajung
o să plîngă, o să plîngă
calul nibelung

De ce bați un cui tu, frate
Chiar în palma de din stînga
Orele mult mai pătrate
îmi lungeau ființa, lunga

Răstignirea doar o dată
s-a fost petrecut în lume
De ce vrei suavă fată
gales s-o repeți în nume?

Cavalerul

Tu ești alit de obosit incit
de peste simpla ta reci zale
mult zărnind decod urit
spre gura dumitale

O tu țîoi pus armura sus,
De ce tocmai pe chip?
De ce zîmbind, de ce sedus
și aur și nisip?

Ce-aveai să spui de mult ai zis
Azi, nu se intelege
Că trupul tău frumos ucis
ne este nouă lege

Chiar nici vremea

Cam nu mi se-ndaie doamne
mult prea lunga mea privire
și nici osul ros de vinturi
ruginit într-o ostire
Chiar nici vremea, nici gîndirea
nu se-ncîlină, nu se pierde
în de tine mult păscur-o
iarbă verde

Îți apar un col firește
căci deasupra mea un zeu
ce-a-ncălăre și de-a fuga
mă alegă către Eu.

Moartea dintre Da și Ba da

Si osul se învîrtește în incheietura sa
cum amintirea în creierul meu
cum zborul păsării în maică-sa.
Adică-n ou pictat. În curcubeu

Eu zic da, ba da zici tu
mai bine mirositoare
U, cit te-am fost iubit eu, U,
cum zăburul de albine o floare.

Decade ora jefuită din ceas,
buzurărită din secundă
Numai tu, numai tu ai rămas
nepescuită și undă

Zici tu deci pe „ba da” mai tare?
Piatra deci sfîncă.
Murmurul tău, canare
cercel mi-e la urechea mea, stînga.

Numai aici se poate produce o
crimă
între alb și mult prea alb
între crini și între crînă
între săritură și salt.

Ce salți, m-a întrebat salcia.
Pe mine însumi, i-a răspuns mama
în timp ce-și bășica de săpun albă
frecîndu-și copilul — Osana!

Mit

Incapabil să pierd
înapt pentru fire,
alerg
în neștire.
Foarte greu mă primesc
să fiu cum sint.
Locul ceresc
e sub pămînt.
Iar pămîntescul
măncînd de foame cerescul.

Pasăre

Eu o iubesc dar ea nu știe;
mult prea copil, mult prea copilărie
rezidă-n trupul ei de lapte
și în frumoasa cifră șapte
și în frumosul brad ninos
și-n mult prea albul, tandru os,
și în prea multa reverie
care mi-a dat-o astăzi mie

Eu dorm, visez un bot de cal,
un trup suindu-se oval
și nu vreau să mă trezesc
nici pămîntesc și nici ceresc

Ah, lasă-mă, ah, lasă-ne
să fim o pasăre.

SONETE

de Constanța Buzea

Somn galben

Tu bei cafea, cenușă cu arome,
Otravă lentă, singe cu somn galben.
Așa cum porțelanul fii în palme,
Faci sacrificiul palei lui fantome.

Smalț fără jînd sau puritate-abilă,
Nu vede, nici nu gustă, doar atînge
— Subțire și decorativ meninge —
Într-un glob alb, cu iris, o pupilă.

Un gol într-adevăr, pe care nu-l știi
Nici apă, nici n-ai curaj să-l lezezi,
Îl lustruiești cu spasmul pleoapei repezi.

Dar mina ta păstrează caldul cuștii
Acestui zaf ce murdărește cupa,
Și-acelui fum ce s-a visat deasupra.

Viul, griul

Stînge lumina și privește cerul,
Tîrziu, cînd lumea doarme disperată
Asupra nervilor destîrși de-odată,
Și se reface viul, griul, fierul.

Cînd jocul dur de a te sinucide
Începe-n mîntea ta astenică pașii
Unui marș greu, încenușind obraji.
Cînd luna aiurînd peste putride

Priveliște, le dă aură și-aripe,
Și face timpul grav, urzînd demonic,
Fărîmițîndu-l leneș în clipe.

Cînd nu mai înțelegi, cînd rizi de plînsu-ți,
Ca Hamlet în castel, în turnul conic,
Înveți să te răzbuni prin tine însuși.

Argint de lacăt

Lacrima mea a fost mereu o sală
În care tu dansai făcînd pereche
La gitul lebedei și la ureche,
La glezna dulce, la privirea goală.

Ca otrăvitul în suav veninul
Pe care florile din sine-l lasă
Acoperînd gîndirea într-o plasă,
Paharul gol în liniște înclinul.

În timp ce limba repela în treacă
Un vis al ei, de vorbe, peste corpul
La care mai veni plînd și corbul,

Lacrima mea a fost argint de lacăt.
Lacrima spune-i încă să mai stea cit
Veți trece tu, lipsit de ea, ca orbul.

Această toamnă

Această toamnă ne amină dulce
Către averea alteia, curîndă.
Acest păcat este mai mult o pîndă,
O vină care o să ne divulge.

Dar pînă cînd ne vom simți în stare
De tot nimic și de tot sublimul
Din care ni se întrupează chinul,
Să ne prefacem că nici nu ne doare.

În anotimpul crengii policandre,
Să fim doi cîini enormi de vinătoare,
Însingurați și ai pădurii tandre.

Crezuți nebuni ca vorbele casandre,
Să nu ne înțîlim din întimplare,
Ai grijă, mori, sau nu trăi prea tare.

În firea lumii

Pe sunetele călărînd albastru
Simțindu-le, eu le și fac o limbă.
Păscut să fie calul ce mă plîmbă,
Ori mă îndepărtează de deastru!

Să fim deci triști cînd nu ne vede nimeni,
Și să fim veseli cînd ieșim pe ușă!
Cit pot, mai sterg fereastra de cenușă,
Cit poți, respiră-ne întunecime!

Iubind, mai spunem cîteva cuvinte
Singelui nostru — disperat amestec;
Să trecem ca și cînd el nu ne minte.

Și aruncînd tot binele-nainte
În nebunia clipelor aceste,
Să fim în firea lumii care ESTE!

Scene

Zăpada e de fier și de aramă.
De ce să nu ieșim la vinătoare!
Pe crusta-nfometată au curs fiare
Ce s-au lovit cu dintii. Nu te cheamă

Acest spectacol plin de risc, de scene
Aproape omenești, aproape demne?
Instinctul pur stăpînitor de semne
Fosnînd în singe, fluturînd în pene?

Cînd simți zăpada-ntr-oareagă cum te-nghite,
Ridică-te de prin ocroitoare
Cercuri de foc, de arme ascuțite!

Eu sint vinatul fără apărare,
Pe cînd cu porți aprinde-n ger chibrite.
Dar azi EU te vînez. Din întimplare.

CEZAR BOLLIAC

către

ALEXANDRU IOAN CUZA

DOCUMENTE

Incetîndu-și colaborarea la „Românul”
lui C. A. Rosetti, Cezar Bolliac devine, prin
„Bucimul”, un apărător al politicii și reformelor
lui Cuza. La 12 octombrie 1863 vine
însă la conducerea guvernului Mihail Kogălniceanu,
în locul lui N. Crețulescu, de care Cezar Bolliac
era legat printr-o strînsă
prietenie. Între Bolliac și Kogălniceanu ia
naștere un surd conflict, care are repercusiuni
și asupra „Bucimului”. Se pare că acest
conflict dintre poet și ilustrul om de
stat a fost întreprins, tacit, de însuși Cuza,
pentru a-l determina pe M. Kogălniceanu să
acționeze mai ferm în vederea realizării ma-
jorilor reforme și indeosebi a unei loviturii de
stat, care se va înfăptui la 2 mai 1864.

Reproducem în întregime aceste scrisori.

Teodor VĂRGOLICI

brucit privește voința consulilor, eu mi-am
rîs și-mi voi ride todeauna.

Binevoiește, Prea Înălțate Doamne, a da
ordin ca subvențiunea care s-a dat pînă
acum Bucimului să se dea altui ziar, pentru
că Bucimul pe cit va mai putea trăi va fi
tot atît de devotat M-ei Tale, pe cit a fost
și pe cînd nu avea această subvențiune.

Dacă, Prea Înălțate Doamne, vi se va
spune că libeluri, pamflete s-au tipărit în
tipografia Bolliac, să nu credeți. Dacă vi se
va spune luj că în pîmnița lui Bolliac s-au
găsit arme și praf de pușcă, și sub căpătîiul
lui proclamațiuni incendiarilor, să nu credeți.
Bolliac a jurat credință Măriei Tale, și pe
cit va trăi, el nu-și va călca jurămintul:
pentru că Măria Ta ai realizat toate autopiile

juneței lui, ai realizat acelea de pe cari el
aspira fără să cuteze a le spera.

Priimește, Prea Înălțate Doamne, devo-
ltaarea celui mai fidel dintre supușii Măriei
Tale.

CEZAR BOLLIAC

(Biblioteca Academiei, Arhiva Cuza, mapa L,
f. 272—273)

II

(București, 17 decembrie 1863)

Măria Ta,

Nu este oboseală. Principiul pe care îl
sprijin eu îmi innoiește forțele pe toată
dimineața, și puterea crește în mine ca
într-un fanatic.

Neputința, absolut materială, m-a împilat
să suspend această jumătate de lună ziarul.

M-am grăbit a face această scurtă dare
de seamă numai pentru ca să nu las pe
inemicii mei a însuși bănuielei și calomniilor
în jurul Măriei Tale, în care țintă toate spe-
ranțele mele și ale patriei mele.

Priimește, Prea Înălțate Doamne, mărtu-
risirea devotamentului meu fără margini.

CEZAR BOLLIAC

(Biblioteca Academiei, Arhiva Cuza, mapa
XV, f. 126)

(Noiembrie 1863)

Măria Ta,

D. Kogălniceanu a zis că eu nu pot fi ales
deputat, căci m-am disconșiderat foarte prin
laudele ce am făcut Măriei Tale. A zis că
eu, fiind vîndut M. Tale, mă pot vînde și
altora, și prin urmare că aș fi primejdios
în Cameră.

Dacă m-am vîndut pe bani M-ei Tale, sau
dacă m-am dat prin simțămînte și convic-
țiuni, la aceasta nu pot avea alt martur
decît pe însuși Măria Ta.

Cînd am rupt cu cei cari am crezut că
duc Țara în peire și am început publicarea
unui ziar, aceasta am făcut-o după o reflec-
ție matură și cu propriile mele mijloace;
și am fost fericit văzînd că ideele M. Tale
sunt și ale mele, și că Măria Ta propui
acestui ziar o subvențiune pentru mai marea
desvoltare a ideelor ce conține.

De cînd D. Kogălniceanu a venit la Minis-
teriu s-a văzut că una din țintele ce și-a
propus a fost desființarea acestui ziar și
festelirea mea. D-lui repetă acum tutora că
eu aș fi costat pe guvernămint, al cărui este
Președinte, 16 000 lei: — aceasta nu este
adevărat, Măria Ta; Bucimul nu a primit
de la D. Kogălniceanu decît subvențiunea
de 150 lei pe patru sau cinci luni, — căci

la cea de pe luna aceasta eu renunțu, și că
ar fi dus 3 000 abonați Bucimului: aceasta
nu este adevărat Măria Ta; listele ce public
la fiecare cincisprezece zile, cu cea mai
mare veracitate și cu controlul cel mai
riguros, probează descrescerea abonaților
din ziua venirii D-ei Sale la putere. Dacă
aș fi bănuit că ziarul meu displace M-ei
Tale, l-aș fi încetat de îndată și aș fi cerut
M-ei Tale să mă pună acolo unde ai fi cre-
zut că pot fi mai propriu.

D. Kogălniceanu mi-a spus mie și altor
că Măria Ta și conțu francez nu voiți nice
într-un chip să fiu eu în Cameră. Alți amici
ai mei devotați tronului M-ei Tale m-au
încredințat că contrariul este adevărat
intrucît privește voința M-ei Tale; căci în-

Inelele lui Newton

Prietenul meu, fizicianul, plîngea cu nasul în pahar. Era buclat, cu pielea albă, spinatic: părea un sugar enorm cu ochelari groși. L-am mîngiat pe mină:

- Nu plînge! zisei. Viața e frumoasă!
- Timpurile! spuse.
- De ce? întrebai.
- Tu nu știi! spuse el.
- Nu! am recunoscut. Nu știu. Dar asta e o importanță!
- Nu! spuse el. Apoi se apucă spre mine și-mi șopti încinut:
- Tu știi nu bănuiești inelele lui Newton!
- Nu! spusei. Nici nu bănuiesc inelele lui Newton. Dar ce importanță poate avea?
- Hai! spune el și se ridică brusc.
- Hai! spusei eu. Voiam să-l fac pe plac. Poate asta l-ar fi ajutat.

Întrebarea într-un gang lung și rece. Pe lângă pereți se auzau zgomote răsunătoare și asta mă făcea să mă scutur de de-un fior.

- Aaaa! întrebai.
- Înțeleg! spuse el ecstasiat.
- Aaaa! spusei eu. Poate, poate că da. Dar asta înțelegi din ce înțelegi și poarta se deschide și tu și eu înțelegem și noi cu un deget în mână.
- Înțeleg! spuse el entusiasm.

Prietenul meu mă luă de mină, deplasă un panou și intrară într-o sală imensă. Sala era goală. Numai în mijlocul unuia din pereți stătea atrnată stingher chiar o tablă minusculă. Prietenul meu mă duse lângă ea și îmi arătă un punct alb din mijloc.

debut

- Vezi? șopti el.
- Un punct! spusei eu. Dar parcă e mai mare și are o codiță spre dreapta.
- Punct? întrebă disprețuitor prietenul meu. E o formulă!
- Eu nu văd nimic! E prea mică! spusei.
- E tranzistorizată! mă lămurii.

Aduse ceva (probabil un aparat de măsură, care semăna cu o lunetă) și-mi porunci:

- Privește!

Văzui un gir de cifre, între care stăteau semne ciudate, care nu erau nici plus, nici minus, nici de-nmulțit, nici de-împărțit.

- Nu înțeleg nimic! dădui eu din mină.
- Bineînțeles! spuse el. Dacă ai fi înțeles ceva din ea nu ți-o arătam.
- Numai fizicienii o înțeleg? întrebai.
- Ar înțelege-o și fizicienii și fizicologii! spuse. Dar dacă ar vedea-o, nici unul dintre noi n-ar mai fi sigur că mai are dreptul să rămînă el însuși.
- Dar de vreme, ce n-o înțelegeți și n-o vedeți decît voi, la ce folosește? întrebai eu.
- Acesta este adevărul! spuse el grav.
- Și?
- Cum și? Acesta este adevărul! repetă el, mai apăsat.
- Bine, dar la ce slujește?
- La nimic! Adevărul e adevăr! Nu e neapărată nevoie să slujească la ceva.
- Atunci e inutil? întrebai eu ironic.
- Inutil...?! Păru el că se gîndește. Repetă de cîteva ori: Inutil...?!... Hm! zimbii. Nici măcar inelele lui Newton...

Apoi, brusc, mă cuprinsese de braț și mă țiri după el, în altă cameră. Vorbi febril și în ochi avea ceva rău:

- Uită-te aici! Uită-te aici!
- Bătrînei, care veniseră după noi, se prinseseră de mîini și făcuseră în jurul nostru cîteva cercuri concentrice, învîrtindu-se și cîntînd:
- Inelele lui Newton! Inelele lui Newton!
- Inelele. Prietenul meu îmi arătă cîteva bucați de sticlă și răsuci un buton. Undeva se aprinsese o lumină și pe sticlă apărură niște cercuri concentrice, albe. Bătrînei se învîrtiră mai repede, cîntînd mereu:
- Inelele lui Newton! Inelele lui Newton!

- Ce vezi? întrebă.
- Inele albe!
- El mă zmuci și îmi schimbă locul.
- Acum?
- Inele negre!
- Acum?
- Inele colorate!
- Inelele albe se făcuseră inele negre, inelele negre se făcuseră inele colorate.
- Acum?
- Inelele colorate începuseră să se învîrtească repede, amețitor de repede. Inelul din mijloc se făcu un lac rotund, lacul rotund se făcu broască țestoasă, broasca țestoasă se făcu frunză, frunza se făcu peșteră, peștera se făcu floare, floarea se făcu baltă, balta se

făcu humă, huma se făcu elefant, elefantul se făcu lună, luna se făcu brad, bradul se făcu miriapod, miriapodul se făcu caprioai, caprioai se făcu rudac, rudacul se făcu stea, steaua se făcu cocotier, cocotierul se făcu turic, turicul se făcu bisan, bisanul se făcu maimuță, maimuța se făcu om. Apoi nu se mai văzu nimic. Și era ceva ciudat în toate astea. Erau în mine, dar și în afară, pe sticlă și cu totul străin de ea, căci se petreceau numai pe sticlă.

- Acum? Acum? întrebă gîfîind.
- Nimic!... Nimic!... Acum nu se mai vede nimic — spuse șoptind.
- Nimic? răcni el. Ceea ce numești tu nimic este interferență. Interferența! strigă el. Pricepi?
- Nu! spusei.
- Atunci privește! Privește! porunci el.
- Apărură steaua; steaua se făcu cocotier, cocotierul se făcu turic, turicul se făcu bisan, bisanul se făcu maimuță, maimuța se făcu om, omul dispărură.
- Acum? întrebă el rece. Vezi?
- Da! spusei eu decis.
- Ce? întrebă el.
- Formula! spusei. Aceasta este formula de pe tablă.
- Da! aprobă el. Și tu spunea că adevărul nu folosește la nimic.
- Eu, totuși, nu pricep! spusei.
- Nu! spuse el. Firește! Dacă ai pricepe nu ți-aș fi arătat.
- La ce slujește formula?
- Ia! spuse el.
- Apărură omul, omul se făcu cheie, cheia se făcu cifră, cifra se făcu semn, semnul dispărură.
- Aproprie-te! suieră el. Aproprie-te!... Mai... mai... Era ceva minuscul, ceva ca un paienjen, care stătea în mijlocul unei turle de oțel. În jur erau miliarde de asemenea paienjeni posibili! Nu-i vedeam, dar știam că sint acolo. Învațasem, parcă, despre ei, cîndva, că sint acolo.
- Un semn, spuse, un semn greșit și totul sare în aer.
- Ce este acela? întrebai.
- Infinitul! spuse.
- Nu înțeleg! spusei. N-are nici o legătură, nici o noimă!
- N-are? întrebă el. Poate n-are, nici noi nu știm! El ne pîndește și noi îl pîndim și poate nici nu există, poate e ceva concret cum se vede uneori. Numai formula l-ar înfrînge și șapune. Dar nu e gata!
- De ce nu e gata? întrebai.
- El începu să ridă chinat, apoi ochii i se umplură de lacrimi.
- Eu știu patru semne. Am scris două, dar pe celelalte nu le pot scrie!
- De ce?
- Pentru că există fizicologii și fizicienii!
- Nu pricep! spusei eu deznădăjduit.
- Bătrînei se învîrteau mereu, cîntînd acum foarte tare:
- Inelele lui Newton! Inelele lui Newton!
- Inelele..
- Nu pricep! El nici nu mă auzi.
- Mai știu două semne și nu le pot scrie!.. Nu le pot scrie, pricepi?..
- Nu! spusei.
- Bătrîni! aproape strigau:
- Inelele lui Newton! Inelele..
- Inelele lui Newton! Inelele..
- Inelele lui Newton! Inelele..
- Tăceți! strigai eu. Dar cîntau din ce în ce mai puternic și glasul meu se pierdea și nici măcar eu singur nu mă mai auzeam și prietenul meu spuse ceva și nu auzeam și bătrîni se învîrteau cîntînd:
- Inelele lui Newton! Inelele lui Newton!
- Inelele lui Newton! Inelele..
- Lovii cu pumnul în masă și, probabil, atinsesi un buton și ne trezirăm, dintr-o dată în fața paharelor, lingă masă, în circumșir și el plîngea cu nasul în pahar. Eu îl apucai pe al meu și-l golii dintr-o sorbitură. Îl umplui iar și-l golii iar.
- Bea! strigai către el. El clătîna din cap:
- Nu slujește la nimic!.. La nimic! Pricepi?..
- Nu! spusei eu. Nu pricep!

I. Cherciu: Amintirea liceului pedagogic din Galați? O port în suflet și nu prea. Am stat acolo un singur an. Profesorii, excepțional, înscrîși în inima mea pentru totdeauna — mai puțin fostul director care aținea să mă exmatriculeze pentru că frecventam cenaclul literar „13 iunie 1916”. Tot pe sub salcîmi dinspre grădina fumați? Era acolo un tei cu scorburi în care ascundeam țigările. În trunchiul teiului, un inel. De acest inel era legat un cal alb și gras. Pe el își încercau mîna elevii de la liceul veterinar. Cîzul îndura să i se facă zilnic cel puțin cîte cincizeci de injecții cu apă chioară. Răbdătoare ființă nu? În ceea ce privește încercările poetice pe care mi le-ai trimis, dă-mi voie să nu-ți spun nimic. Aștept alte plăcuri.

Anonim: Din cele aproape patruzeci de schițe, fiecare făcută să încapă într-un degetar, cîteva merită să fie publicate. În cîteva degetare au dormit pitici frumoși — în altele, multe numai cîteva litere șchioape. Spune-ne cum te cheamă.

Iorgorica Persida — Lugoj. Din poezia dedicată unui student de la Politehnică: „Eu președea de te-ai cunoaște / Și ziu-a-ți deșeni ceușe / Iubirea între noi s-a născut / Și-aș renunța la feciorie”. Cînd spunea că scopol scuză mijloacele. Mă abțin așa dar să formulez obiecții estetice.

Victor Crătoaru — Bacău. Întorcerea tirze nu începe rău: „Prințesa / ușoră fulgure de dorinți / neîntrerupt / întorcere tirzie / rupe-rea clipei / pentru zale însingurate”. Mai apoi, odată cu „simțul teluric / pierdut în degete / pe cînd le simțeam / falange” totul devine strident. În celelalte poezii versuri realmente notabile eșuînd în golfuri de verbiaj frunzoș, veșted, inutil. Mai trimiteți.

Ion Pera — Cluj. „Îmi scutur irisul / prin stele de mare / lucru de mirare / lucru de mirare”. „Flăcările mi-au ars / vîzul și vorbele / și risul cade / ca nisipul în clepsidre”. Vă înțeleg emoția; poeziile nu mi-au dispăcut, dar cred că nu sinteți, judecînd

C. Fronea: Vrel să fiu dur. Obligatoriu dur. Eu nu vreau. Eu vreau s-o fac pe Iuda Macabeu: mai pune ceva (la dosar) și pe urmă discutăm.

Mon ami (iacă-tă, doamne, și un prieten!): zici că vrei să dai și altcuiva din prea plinul gîndurilor dumitale. Frumos, dar cînd vrei asta, nu te iscălești sub fiecare pagină Nero. Sau vrei să sperii romanii?!

R. Papapius: Încerci să mă convingi pe jumătate de pagină că nu acesta e adevărul dumitale nume. Să-ți spun cîntîc, eu nu te cred. Și apoi mă întreb: „pe ce altă cale pot să trimit manuscrisele că în plicurile respective nu e prea bine mai ales că după cîte știu nu are roie să depășească o anumită greutate?” Răspuns: la două pături, fă-le sac, viră manuscrisele înăuntru, sigilează sacul, pune-l la coletărie rapidă și eu o să tocmesc doi hamali să-l ridice din gara București — mărfuri. Fii atent, coletul, să nu depășească o sută de kile ca de aici încolo pentru orice kilo se percepe o majorare de 0.50 lei. S-ar putea ca poșta din orașul dumitale să aibă un cîntar cu bătaie numai pînă la 80 kg. În cazul asta încerci la o bază de recepție. Fă tot ce-ți stă în putință și trimite-mi quintalul.

Uie Dumbravă: Despre prozele de patru rînduri bucată n-avem nevoie să vorbim aici. Mai bine să trecem la chestiunea a doua, aia cum să faci să scapi de superstiții. Simplu; dimineața cînd te scoli, bați în lemn, apoi ucizi orice pisică neagră aflată prin vecini, iar cînd te întorci cineva de la ușă, nu mai pleci, stai la serviciu pînă la terminarea programului. Asta-i tot.

F. N.

după ultimul plic, în forma cea mai bună. Vă aștept cu lucruri noi.

Marin Gheorghe — Buzău. Din finalul poemei ce mi-ai trimis: „Acum fraza de-ncheiere / Tot ce-am așternut în versuri nu e mit stăruitor / Sint creații personale, constatări, nu la-nțiplare”. Felicitări!

Pascu Alexa. — Fălciuceni. „Fîind elev, desul de tînar, mă simt foarte atras de literatură”. Gerunziul cu care începi exprimă cumva o dezvinovățire? Poezia Nu m-ai înțeles: „De mă-nțelegeai tu bine / din clipa cînd ne-am cunoscut / N-ai fi plecat de lingă mine / Făcîndu-mă necunoscut / N-ai fi plecat de lingă mine / Lăsindu-mă să sufar greu / Și ale tale buze pline / Mi-ar fi zîmbit mereu, mereu / Iar vorba ta melodiioasă / În momente de durere / Mi-ar fi făcut viața frumoasă / Mi-ar fi dăruit putere”. Dacă, prin citirea aproape integrală, a acestei compuneri, te pot ajuta cu ceva, fie. De poezie ești încă departe. Pînă una alta, spor la învățătură.

Cezar BALTAG

debut

MIRCEA DINESCU

Sint tînar, Doamnă...

Sint tînar Doamnă, vinul mă știe pe de rost și ochiul sclav îmi cară fecioarele prin sine, cum a putea înforce copilul care-am fost cînd carnea-mi înfloarește și doar vitrea plînge.

Sint tînar Doamnă, lucruri am așezat desul ca să pricep căderea din somn spre echilibru

dar bulgări de lumină dac-aș minca, săiul nu m-aș încapa însă în pielea mea de tîgru.

Sind tînar Doamnă, tînar cu spatele frumos dar vreau drept hrană lapte din sfîrcuri de cometa

să-mi crească ceru-n suflet și stelele în os iar pe sub tălpi egale zăpezile de cretă.

Sint tînar Doamnă, încă aripile mă jîn chiar de ating pămîntul pe-aproape cu genunchii

această patruzeci mă-nbată ca un vin căci simi curgînd pîntr-însa buniile și unchi.

Sub cerul așteptării

Sint nevoia să ascult un singe — amfora subțire a femeii, cînd o parte-a trupului meu plînge iar în alta odihnesc țoți zeii.

Mă vinează somnul lingă pleoape lacăte de iarbă să îmi urce o să strig pînă se-aprindă chipul singelui meu treaz care te cere.

Dar se surpă ora și nisipul îmi dezleagă spaima de tăcere o să strig pînă se-aprindă chipul singelui meu treaz care te cere.

Teamă cu ospăț

Sufletul meu e ca lebăda sau ca o blană de urs cînd se-nvalbură, pe ce neliniște ar fi să-l dau de nu pe timpul care sună-a scorburi.

Curg flăcări pe sub tălpile-zăpezi ca urma de comară printre oase, subțire-n sine o să-mi desenez un animal cu nările frumoase.

Astfel mă opăr încrustat și cred în ceea ce mă tem fără să-mi pese, scrică-voi timpul ca pe-un ied pentr-un ospăț cu douășpe mirese.

Pierdere în anotimp

E vara cîrni mierea se deznoadă din porii tăi ca tresăle-n soare blind ciugulind albastrul de zăpadă sau gura rotunjită pe ulcioare.

Cod meteori de gînd peste tăcere lumească desfătare să îmi lase prin ochii tăi cînd somnul iar mă cere copilăros în ierburile joase.

Prind rădăcini și nu pot să te caut căci înfloresc luminile sub talpă în anotimpul orb lăsină prin flaut liniștea liniștii — monedă calpă.

Ultima

Eu mă visam în blănuri eschimos Pe luntrea gheții numai cu-o femeie Și stelele mi se plimbau prin os Ca nufării-cercei de heleșteie.

Rigă eram în noaptea nimănuî Îmbătrînit pe drum către destine Acolo unde drept cetatea nu-i Decît o spaimă-o timpului ce vine.

Bulgări de cer eu aruncam țîntind Pendula din zăpezile eterne Fosforescete-n ultimul colind Al spiritului meu stîns între perne.

Sisif

O lacrimă-ntră herghelii de cai la nașterea soarelui cu ziuă în dinți o altă împlinire nesomnului să-dai nisip rămas sub cerul din părinți.

Biciuți-mi lacrima — sclav în greșală copilăria pe-un deal rostogolindu-se iar alfe dovezi voi avea că se-nșeală sufletul meu ca o muchiă de zar.

Încă vor fi ne clepsidrele spaima cînd dulcea povară-i pe-un fir de infern și-n carne iar îmi înfloarește faima urcării-ntr-un nisip etern.

CONFĂTUIRE DE LITERATURĂ COMPARATĂ

PROGRAM

JOI, 16 OCT. 1969, ORELE 9

Acad. Al. Rosetti, *Cuvînt de deschidere*.

Al. Dima, *Obiectivele comparatistului*.

N. Facon, *Tentația modernului în literatura italiană*.

Stan Velea, *Motivul „Maze-pa” în literatura romantică*.

Emil Manu, *Ion Pillat, comparatist*.

Aurel Sasu, *Eminescu și romantismul francez*.

Liviu Bîrăscu, *Sainte-Beuve prieten de Proust și G. Călinescu*.

V. Frinco, *Despre eposul sîrbocroat și chansons de geste*.

Ion Petrică, *„Tărîniș” lui Reumont și „Ion” al lui Liviu Rebreanu*. Discuții.

JOI, 16 OCT. 1969, ORELE 16

N. I. Popa, *„Noua critică franceză” și literatura comparată*.

M. Mitu, *„Tiganiada” lui Ion Buda-Deleanu și literatura iluministă polonă*.

Ioana Petrescu, *Buda-Deleanu și Casti*.

Gh. Ceaușescu, *Moartea Cosmoului în filozofia stoidă și în tragedia „Hercules Oetaeus” de Seneca*.

C. Szabo, *Tendințe noi în poezia închinată lui Ovidiu*.

A. Kovacs, *Raportul între tipul social și psihologic în literatură*.

V. Stoianovici, *Romanul iugoslav contemporan în context european*.

Horst Fassel, *Motivul „stelei care s-a stins” în literatura română*. Discuții.

VINERI, 17 OCT. 1969, ORELE 9

I. C. Chițimia, *Aspecte ale fabulei mediteraneene esopice în unele literaturi omiletico-parenetice*.

Heinz Stănescu, *Cu privire la noțiunile de „Vormärz” și „pășoptism”*.

Huba Moses, *Metamorfoza glosei la Eminescu, Dida și Szabó*.

Michaela Schiopu, *Eroi purități moderne la Hesse și Kantzakis*.

Între 16—18 octombrie a.c. Secția de științe filologice a Academiei Republicii Socialiste România și Institutul de teorie și istorie literară „G. Călinescu” al Academiei organizează cea de a doua confătuire de literatură universală și comparată: în program sint cuprinse 50 de comunicări științifice consacrate: a) cercetării unor noi metode de studiu în literatura comparată; b) cercetării literaturii universale la noi; c) studierii izvoarelor și paralelismelor în literatura europeană; d) analizei itinerarilor literare românești în literatura lumii.

La această manifestare participă cercetătorii din întreaga țară, de la institutele Academiei, din universități și din institute pedagogice.

Roxana Sorescu, *Blaise Pascal și T. Argeșei*.

M. Dolinescu, *Implicații franceze și italiene în opera poetică a lui Duiliu Zamfirescu*.

Engel Carol, *Citulația unor cărți franceze în a doua jumătate a sec. 19*.

Mircea Popa, *André Gide și literatura română*.

Medeea Freiberg, *Motivul Don Quixote în poemul „Trei viteji”*.

M. Angheliescu, *Ismîn și Ismi-nia*.

Al. Heinrich, *Turgheniev și filozofia clasică germană*.

Radu Hincu, *Permanența esteticii eline*. Discuții.

SIMBĂTA, 18 OCT. 1969, ORELE 9

Ion Zamfirescu, *Raporturile posibile între literatura comparată și filozofia culturii*.

Ioșif Pervain, *Young în cultura română. Contribuții la studiul preromantismului românesc*.

Cornelia Ștefănescu, *Momente zoliste în literatura română*.

Ileana Verzea, *Ion Creangă în versiune engleză*.

C. Barboric, *M. Eminescu și Krasko*.

Cornelia Bejenaru, *Poetul modern și publicul*.

Simona Popescu, *Motivul dublului la Dostoevski și Poe*.

N. Zega, *Nuvelistica lui Turgheniev și Guy de Maupassant*.

Doina Graur, *Motivul infernului în literatura română*. Discuții.

SIMBĂTA, 18 OCT. 1969, ORELE 16

M. Novicov, *Esenin și poezia sec. XX*.

V. Iancu, *Receptivitatea literaturii române față de cultura germană*.

Ion Brăescu, *V. Hugo văzut de istoricii literari români*.

P. Cornea, *Raportul dintre traduceri și public în sec. al XIX-lea*.

Vera Călin, *Condiții de dezvoltare a unei noi retorici*.

V. Gr. Chelaru, *D. Bolintineanu și Ivan Vazov: Elemente românești în opera poetului bulgar*.

Henkha Peretz, *Motivul faustic în literatura română*.

V. Costăchel, *O temă comună în tratatele lui Flaubert și Chehov*.

L. Levitch, *Temă și rimă în balada populară engleză și română*.

David Gyula, *Problematicele răspîndirii operet lui Petőfi în românește*. Discuții.

umanitatea lui mauriac

note franceze

La bătrânețe, scriitorul păstrează ritmul vieții elevului de altădată: iarna la oraș, muncă ordonată, vara la țară, în vacanță. Odinioară, toamna, când familia Mauriac părăsea proprietatea rurală de la Malabar, micul François vedea satul închizându-se în urma trăsuri ce se depărta. Satul se retrăgea în misterul său. În landă, în regiunea bordeleză societatea pare — și părea mai ales, cu șaptespatezeci ani în urmă — mai apropiată de lumea dinaintea revoluției franceze, de acel anecdotă regim pentru care marea burghezie (care contribuise la doborârea vechiului regim) a păstrat o secretă simpatie. Căminul auster, jansenist, al familiei Mauriac era ermetic închis față de orice trivialitate care ar fi încercat să-l violeze. Scriitorul care deplînge azi „insursecția obscenă a refrenurilor și imaginilor” care poluiază căminurile franceze, a fost ocrotit în începuturile sale, ferit de orice ispită. Intrucit răul — în concepția pedagogică a sfârșitului de veac trecut — trebuie ținut cât mai departe, cuvântul *amour* cunoscut în sensurile sale domestice-familiale și mistic-religioase era necunoscut în semnificațiile sale profane. Maleficiile amorului trebuiau exorcizate cu grijă. A-ți opri gândul, fie și o clipă, asupra plăcerilor trupului, înseamnă să scumbi în fața răului. O așteptare vagă, speranța unei fericiți necunoscută era cea mai mare fericire a acelei copilării.

Fericire tulburătoare a unor suflete curate prin ignorarea răului. Iubirea totată se îndreaptă firesc spre *magna mater*, spre cîte o genitrix, o mamă atotputernică. „Copilăria noastră ne apare ca o nebuloasă al cărei nucleu tîndru și radios era mama”, va spune Mauriac în amintirile sale. Matritarhal se pare că era o adevărată instituție socială și o ordine morală în acea societate provincială. Nu e de mirare că Mauriac a scris romanul *Genitrix*. Femeile în regatul copilăriei sale stăteau sau domneau. Servitoarele cu „suris docti”, fete din landă, ca și mamele cu zîmbet imperios aminteau doamnelor și suveranelor din lumea Vechiului regim, curtea de la Versailles. Bunica lui Mauriac era o adevărată regină-mamă, cu cele trei fiice, doi gineri, cincisprezece nepoți, cu proprietățile ei întinse, imobilele ei, femeie enormă, atînsă o dată de trăsnet, temută, venerată, slujită de o călugăriță, de preoți, trăind cu amintirea dureroasă a pierderii unui fiu iubit și cu frica de un Dumnezeu nemilos cu păcătoșii, inexorabil în cele ale trupului. Fiul, se tem de cîte o asemenea regină; ei rămîn, adeseori celibatari, pradă docilă cîte unei asemenea „atotputernice genitrix”. „Peste tot în jurul meu — mărturisese Mauriac — găseai cîte o asemenea genitrix, blîndă și înfricoșătoare, exercitîndu-și puterea și ținînd fricile în mină”.

Femeile domină în acea lume nu prin erosi ci prin avere. Ele sînt posesoare, moștenitoare, dispunătoare. În universul romanesc al lui Mauriac, dramele morale au întodeauna mirosul banului. Patrimoniul e sacru, intangibil, dar pretendenții sînt mulți. Sub numele virtuților — modeste, economice, temperanță — se ascunde zgîrcenia cea mai sordidă. Lăcomia cea mai interperantă. Cîit de bine cunoștea Mauriac, încă din cea mai fragedă vîrstă, atrocitățile acestei vieți cotidiene în care banul, interesele primează. „Banul era aliajul comun al tuturor partecule umane”. Boala unui părinte e dureroasă, dar bolnavul care zace în patul său cu baldachin nu e doar deplîns și ajutat, fiul nu se roagă numai pentru el, ci socotindu-l mort, calculează veniturile ce urmează să le primească pe calea unei moșteniri. Imobile, proprietăți, acțiuni vor apare adeseori în povestirile lui Mauriac. Aceasta pentru că s-a trezit la o viață conștientă nu sub pînii bine-mirositori de la Malabar, ci în alcovul răumirositor al bunicii moarte, cînd a observat pentru întia oară măstile membrilor familiei deranjate de fiorul pe care-l trezea în toți, prada pe care urmau să și-o împartă.

Măstile sînt esențiale în această lume burgheză. Sentimentele care sînt arătate, pe care indivizii le arborează, sînt singurele de care se simt răspunzători. De celelalte, ascunse, neexprimate, numai cei scrupuloși din motive religioase fac caz. Totul pare să fie licit dacă are ca scop transmiterea intactă ori sporită a unui patrimoniu. Căsătoriile din interes, furtul în avutul obștesc, înșelăciunea, toate aceste tare ale unei societăți în care și-a petrecut partea cea mai mare — și mai însemnată — a vieții, Mauriac „le-a simțit înainte de a le cunoaște” (*Mém. intér.*). Nu este aici, cituși de puțin acea „*revenue bourgeoise*”, acea „*burghezie visătoare*” a lui Drieu de la Rochelle. Societatea din landa bordeleză este prea lucidă pentru ca să-i permită să vizeze dincolo de adolescență. Dar nu tot ce este, trebuie exprimat sau manifestat. Între cuvinte și gânduri e o discrepantă uneori enormă. Tot astfel între gesturile vizibile și dorințele ascunse. Despre toate acestea, autorul *Memoriilor interioare* va spune într-o zi că au constituit una din sursele povestirilor pe care le-a scris.

Căci copilul care a participat la dispute secrete ale celor „mari” în materie de bani, care a văzut chipurile nefardate ale celor lacomi și zgîrciți, acel „copil liniștit, tîndru,

afectuos, care plîngea cu ușurintă” (Raymond Mauriac despre fratele său François), acel copil va folosi luciditatea burgheziei pentru a o demasca în realitatea ei.

Nu va rămîne însă el, un burghez autentic, nu va fi influențat de atmosfera în care s-a format? În zadar ne spune el că „*natura profundă a unei ființe secretă universul de care ea are nevoie*”, că natura aceasta profundă a omului este cea care ne impune decurul vieții noastre, și nu abundem sau lipsa banilor, statutul nostru economic sau social. François Mauriac mai mult decît alți scriitori care provin din înaltă burghezie (Gide, Proust, Aragon mai ales) și-a avut decurul vieții impus de averea pe care a posedat-o. Decurul dar nu și conținutul ei. Iar sufletul nu pierd chiar și atunci cînd pare strivit sub povara materiei. Printre avizii societății de la estuarul Garonei se aflau faptele de o mare delicatete. Astfel era acel tutore al copiilor Mauriac, fratele tatălui lor mort, magistrat care îi vizita la cincisprezece zile, pentru a se ocupa de proprietățile moștenite, celibatar nerezigos al cărui portret îl va desena în culoriile cele mai calde în *Misterul Frontenac*.

Era mediocră oare lecția pe care a primit-o Mauriac de la acea lume provincială, cu obiceiuri desuete, lume închisă în care — vom vedea — că ardea focul mocnit al atîtor pasiuni? „*Această provincie pe care o părăsim la douăzeci de ani nu ne mai părăsește nicodată. Iubesc orașul Bordeaux ca pe mine însuși: îl urăsc ca pe mine însuși*”.

Ambivalență admirabil exprimată. Resentimentul se aliază în cuprînsul aceluiași sentiment cu simpatia. O asemenea ambivalență e caracteristică pentru toate experiențele copilăriei lui Mauriac. Mama, casa bunicii, societatea din Bordeaux, școala Marianților, toate sînt pentru el, după frumosul cuvînt italianesc *odiosamate*, urit-iubite. O nostalgie, o mare dorință de evadare îl mîna pe copilul François afară din lumea copilăriei. Dar, totodată, el suferă leșind din copilărie, de a nu mai fi copil, părăsind adolescența de a nu mai fi adolescent. Dacă primul său volum — poeziile din *Les Mains jointes* consemnează reminiscențele unui elev cultivat, cel de-al doilea, poemele din *Adieu à l'Adolescence* (influențate de Francis James) sînt un rămas bun la adresa adolescenței. Dintr-o copilărie catolic-jansenistă (asemănătoare intructivă cu aceea protestantă a lui André Gide), Mauriac va dori să iasă în viață, lepădînd și păstrînd totodată totul. Ca orice experiență ambivalentă, marea experiență a copilăriei părăsire și regretate, a copilului spurcat și mereu rîvnit va constitui o matrice formatoare a omului Mauriac, sursa operii sale.

Tot ce va urma în tinerețea sa — cursurile întrerupte — dîmă un an la *Ecole des Chartes*, institut în care mai pîiere decît portarul, barurile pe care le frecventează, unde îl înspăimîntă ocotele „*cu protuberanțele lor oferite și legănate*”, saboanele în care apare, grupul catolic pe care-l prezidează, țările în care călătorește plictisit, Montmartre a cărui poezie îl lasă insensibil — toate acestea, și altele încă, nu vor in-

semna mare lucru în viața acestui om. Filtrul sensibilității sale era prea îngust pentru ca să lase să treacă prae multe. Oameni, cărți, peisaje, totul în doza mică. Iar harul uitării — de care se feliicită că dispune — îl ajută să nu rețină mare lucru din toate cîte îl întîmpină.

Aceasta nu înseamnă că François Mauriac este un insensibil. Viața sa a fost dăruită cu cîteva amicitii întrerupte din nefericire prin moartea prea timpurie a prietenilor: un André Lafon, un Jean de la Ville de Miremont, un Jacques Rivière. Cel care va spune mai tîrziu — nu fără un oarecare cinism diluat printr-un umor sec, „eram liber grație celor cîteva rente ale mele”, a găsit în prima tinerețe suficientă generozitate pentru a se înrola în mișcarea de stînga, în curentul *Sillon* inițiat de Marc Sangnier care promova sindicalismul. Și, cu toate că va fi revelat și lansat ca Maurice Barrès, tîndrul burghez din Bordeaux va lua o atitudine netă împotriva curentelor de dreapta, naționalist-extremiste ale lui Charles Maurras și Barrès...

Imaginile lui Copernic, Galileu, ale victimelor obscurantismului religios atîrnă pe pereții biroului său. Port-Royal-ul jansenist din care soldații lui Ludovic al XIV-lea n-au lăsat piatră de piatră, protestează într-insul împotriva prea-catolicului regu de la Versailles. Îl venerează pe Pascal, în care vede tipul însuși al credinciosului care crede ad literam, dar Descartes (încă unul al cărui portret există în cabinetul său) poartă într-insul un dialog continuu cu autorul *Cugetărilor*. Se miră neîncet de faptul că creștinii cei mai multi resping din Evangheliile iertarea și soacuate că „teologia creștină, atunci cînd inebunește” devine o lege foarte dură.

Admiră romanul lui Nathaniel Hawthorne, *Litera purpurie* (*The scarlet letter*), pentru că romancierul american reușește să prezinte un păcătoș care devine un principiu de reînnoire și purificare pentru alții. În marile conflicte între cazuștii iezuiți și janseniști, el condamnă ambele partide, cazuștii fiindu-i odiosi pentru că încearcă să utilizeze religia pentru a domina sufletele, janseniștii pentru că îl pun pe Dumnezeu lor să condamne patru cincimi din omenire. Ideea însăși a păcătoșului și-a modificat sub influența lui Freud, și în romanele sale această modificare de perspectivă e vizibilă. Mai presus de orice, însă, Mauriac crede în puterea mintușoare a suferinței. A reușit el, oare, să și transfigureze eroii, să-i salveze de la destinul pe care, parcă dincolo de voința sa creatoare, ele și-l asumau?

O clădire te atrage prin cei care o locuiesc. Nu s-ar putea spune că lumea personajelor lui Mauriac este atrăgătoare. În atmosfera sulfuroasă a construcțiilor sale o întregă faună sordidă își face apariția. Monștrii domină peisajul: Brigitte Pian, Therese Desqueroix, Blaise Couture. Personaje predestinate, exemplare alese, parcă. Scriitorul e conștient că faptele sale aparțin unei varietate teratologiei morale. „Orice creatură de care mă ocup devine imediat un tip destul de oribil și care nu poate fi apărut: un personaj al lui Mauriac” (*Journa*). Căci pasiunea, în formele ei excesive, în dublul sens

al cuvîntului *patos* — patimă și pătimire — îl interesează, mai presus de orice, pe scriitorul nostru. Toate concupiscentele — pofta ochilor, pofta trupului și trufia — sînt principia tuturor rezelor, a tuturor conflictelor. Eroina din *Genitrix* are toate aceste pofte: Eros matern, furie de a posedea și nebunia exacerbată la acești eroi care nu-și permit să fie niște sensuali voioși, hedoniști lipsiți de scrupule. Iubirea carnală în forme ascunse, morbide, răbufnește în gelozii, în porniri inchișitoriale. Deliciile sadice sînt frecvente în acest univers romanesc al cărui element esențial e păcatul. E semnificativă apariția frecventă — revolvînd o adevărată obsesie a scriitorului — a notărilor privind murdăria fizică. Eroii aceștia — burghezi instăriți, de cele mai multe ori — sînt murdari în toate sensurile.

Umanitatea lui Mauriac e foarte îngustă. O lume în care jansenismul (adică severitatea în fața „păcatului”, anxietatea, scrupulele ducînd la relaxarea morală), economia burgheză cu raclele ei și îngustimea provincială crează o atmosferă de vas închis, duc la asfixie. În jumătatea a doua a secolului nostru n-a mai rămas nimic din realitatea socială a provinciei franceze, din acea lume închisă, inchișitorială, din acel mic univers concentraționar al romanului lui Mauriac. Înțelegem de ce îi place atât de mult scriitorului romanul lui Emily Brontë *La răscruce de vînturi*. Și acolo e o lume asemănătoare, cu aceea a romanului sale, mică lume provincială, închisă cu cîteva personaje pătimase, sugrumate de propria lor tensiune interioară.

În această provincie meschină, veninoasă, singura aventură e aceea a sufletului uman, care, păcătoș, se poate mintui, impur se poate transfigura. Dar este înviere (în sensul lui Tolstoi), este convertire de la rău la bine, în universul romanesc al lui Mauriac? Nu există eroi în sensul plin al cuvîntului, nici sînți, nici măcar creștini în lumea desenată de acest scriitor atît de religios. Eroii săi nu se mintuiesc. Mauriac a fost acuzat de Jean-Paul Sartre într-un studiu critic celebru, de a nu îngădui eroilor săi nici o libertate. Dar Sartre uită că aceasta nu e o lipsă a romancierului. Făpturile din microcosmosul lui Mauriac sînt chiar astfel plămuite, fără libertate. Acest determinism obscur, sub apăsarea căruia trăiesc și însăși condiția lor. De altfel, cu cît sînt mai vili, în orărea fatalității care îi apasă, oamenii din cetatea întunecată, „cuibul de vipere”, decît intelectuali parizieni care nu știu ce să facă cu propria lor libertate, din *Căile libertății* lui Sartre. Omul subjugat de patimi nu poate fi liber. Atmosfera din jurul său e aceea a unui deșert în care te sufoci. „Deșertul iubirii, acesta ar trebui să fie titlul operii mele în întregime”. Frază esențială în care Mauriac reconoaște caracterul damnat al operii sale. Eroul său e condamnat la neputința de a iubi, la imposibilitatea de a fi iubit. Lipsa iubirii produce vampiri care vor să domine, să posedă, să sugă viața altora. Acesta e destinul unei Feliicități Czagenave, a Domnului Couture, ori a lui Brigitte Pian. „Chiar și în starea de grație, creaturile mele se nasc

din ceea ce e mai tulburător în mine, din ce formează din ceea ce sînt în mine în interior la cetăda mea”. (*Le Mal*). Acesta promisiunea nu ne par atît de oribile decît pentru că sînt caricaturile ale unei societăți. Deoarece Mauriac a văzut la 15 ani o Therese Desqueroix morînd și murind, o Brigitte Pian înșelîndu-se pe sine și înșelînd pe alții. Deoarece umană restrînsă a bastiarului romanesc e o comedie burgheză disonantă de natura scriitorului. Copilăria prezervată, înaltă, de seră, în care a trăit, lanțuie spectrul unei i-s-au pus, obrocul religiei, toate au fost străpune de ochiul romanțescului și de genul său justiciar. Mauriac s-a război cu cei care l-au închis, închizîndu-l în interiorul său. Monștrul din el s-a hrănit dintr-o lume de monștri. O singură dată, după moartea din 1932, fiind alintat și copios de cămărașii ale simpatiei, a scris „Nu înțeleg cum de am putut descrie o umanitate atît de lenoasă”, atunci scrie *Misterul Frontenac*, un monument elogiu al familiei. Dar acesta n-a fost decît un scurt intermezzo idilic într-o lungă suită de drame întunecate.

Mauriac n-a putut (nici el asemenea scriitorului său) să iasă din lumea sa. Nici în viață. Coșmarurile s-au succedat de la *Desertul de l'Amour* pînă la *Femeia farișee*. Acesta, la bătrînețe, un soi de *taedium vitae*, o grădă sățietate de a trăi, îl apucă uneori pe scriitorul și jurnalistul încă atît de lucid, atît de prezent. Un fel de anxietate îl cuprînce uneori, după cum ne-o spune el însuși. Un gust de cenușă în gură îl anunță că societățile au fost făcute în mare parte și opezi și viața pot fi socotite încheiate. Unde s-a rîspîdit copilăria, tinerețea te? Au dispărut fără urme, „de parcă n-ar fi fost”? Bătrînu nu mai citește, nu mai deschide romane ori cărți cu poeme decît arareori și numai din obligație profesională. Distanța dintre el și alții e tot mai mare; detașarea de orice pasiune, o anumită apatie devin dominante. Nu mai reușește să interpenetreze între el și realitate o ficțiune. Nu mai scrie decît articolele sale (un mijloc totuși de a se păstra în actualitate). Romanele pe care nu le scrie, bătrînul romanțesc se mulțumește să le vizeze. Generația sa — cu complicitatea căreia și-a scris opera — a pierit. Muzica îl mai atrage căci, ciudat, acest cvasi-jansenist a iubit întodeauna acest „divertissement” al celui mai subtil dintre simțuri. A asculta *Fantezia* în do major de Schumann și a petrece o după amiază la țară, sub un tei, sînt bucurii chiar și atunci cînd inima bate mai încet. Desigur nu mai e bucuria panică a contactului cu natura. Singura sa panică e aceea în fața morții. Dar „nu ne gîndim nicodată la moarte, chiar și atunci cînd ne străduim din răsputeri”, căci ea și soarele, moartea nu poate fi privită în față.

„Nu mai rămîne decît tăcerea”. Tăcerea scriitorului? Alții înaintea lui Mauriac au făcut experiența patetică ori sumbră, ori voit-metodică a tăcerii. Racine după eșecul *Fedrei*, Rimbaud, Mallarmé și Valéry. „Orice operă mare se naște din tăcere” — ne spune Mauriac. Un fluviu de tăcere traversează în căutarea timpului pierdut, Maurice de Guérin — atît de iubit de Mauriac — care spune despre el: „E un tîndr pe care-l ascultăm cum tace”, — are o operă în care tăcerea e totuși savant printr-o cuvinte. Mauriac nu tace deși a scris versuri despre tăcerea copilului care doarme și fraze admirabile despre tăcere în *Misterul Frontenac*. În tăcerea nopții care-l impresionează tot mai mult, poartă dialoguri cu pămîntul, cu Cybele... Dacă pentru copilul de altă dată noaptea era un mister adorabil, pentru bătrînul de acum ea este un mister terifiant. Tăcerea eternă a spațiilor infinite îl înfricoșează ca pe Pascal. Nu-i place misterul nopții, complicitatea tenebrelor, blestemul luna, Galaxiile îi apar ca o „infinită absență”. În amintirea sa bintuie de misterele familiei, ale copilăriei, acestea se acordează cu taina nopții, a naturii. Dar poate că, printre toate misterele despre care i-a plăcut să se înconjoare, despre care a vorbit și a scris, el însuși, Mauriac — om atît de lucid, dispus să privească realitatea în față, să nu se mistifice pe sine — e de fapt un om lipsit de mister. Poate chiar acesta, acest gol al tainei, să fie taina celui care a scris *Misterul Frontenac*. Se poate spune că Mauriac a fost ferit nu numai în copilărie ci și mai tîrziu de maleficiile acelor forțe obscure care au ruinat viața unui Baudelaire sau a altor poeți care s-au pierdut. „Poetul este un copil care nu moare... un copil care a căzut pradă tuturor pasiunilor unei inimi de om, unui trup de om...” Uneori s-ar părea că lui Mauriac îi pare rău că nu s-a pierdut ca un poet damnat. Nebunia ispititoare a poeziei demente a mușcat adinc într-insul. Dar, totodată, academicianul, posesorul premiului Nobel, al Marelui Crucii a Legiunii de Onoare, se feliicită că a avut înțelepciunea, prudența moșilor-strămoșilor săi țărani și negustori. Acești strămoși au făcut să opereze în viața lui Mauriac frine invizibile care l-au oprit la timp, l-au ajutat să construiască, să nu se piardă...

Nicolae BALOTA

LUCEAFĂRUL

Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănușescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Gheorghe Tomozei
Secretar general de redacție:
Constantin Toiu

REDACȚIA:

București Bd. Ana Ipătescu 45
Telefon: 11 51.54; 12.16.10

ADMINISTRAȚIA:

Soseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99

ABONAMENTELE:

3 luni — 43 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la

COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘCINTEII”

Prezentarea grafică: Mircea Popescu

Paginător: Nicolae Ion